



Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти

Лабораторія методики
художньо-естетичної освіти

Т. В. Кібалова

**Про викладання музичного мистецтва
в загальноосвітніх навчальних
закладах області
у 2012/2013 навчальному році**

Інструктивно-методичний лист



Миколаїв
2012

Т. В. Кібалова

**Про викладання музичного
мистецтва в загальноосвітніх
навчальних закладах області
у 2012/2013 навчальному році**

Інструктивно-методичний лист

Автор: *Т. В. Кібалова*, методист лабораторії методики художньо-естетичної освіти Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Рецензент: *І. М. Бєлова*, заступник директора з науково-педагогічної роботи Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Рекомендовано науково-методичною радою Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, протокол від 06.06.12 № 3.

Кібалова Т. В. Про викладання музичного мистецтва в загальноосвітніх навчальних закладах області у 2012/2013 навчальному році : інструктивно-методичний лист / Т. В. Кібалова. – Миколаїв : ОППО, 2012. – 60 с.

© Лабораторія методики художньо-естетичної освіти

© Лабораторія редагування та видавничої діяльності Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти
2012

ЗМІСТ

Методичні рекомендації Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України щодо вивчення дисциплін художньо-естетичного циклу в 2012–2013 навчальному році. Музичне мистецтво.....	4
Програма з музичного мистецтва для початкової школи. I клас.....	12
Сучасні вимоги до викладання музичного мистецтва в загальноосвітніх навчальних закладах України.....	27
Деякі актуальні проблеми у викладанні музичного мистецтва...	40
Шляхи реалізації варіативної складової навчального плану в галузі шкільної художньо-естетичної освіти.....	41
Оцінювання навчальних досягнень учнів.....	44
Навчально методичне забезпечення викладання предмета „Музичне мистецтво”.....	49
Викристання комп’ютерних мультимедійних технологій на уроках музичного мистецтва.....	51
Позакласна робота вчителів музичного мистецтва.....	54
Участь учителів музичного мистецтва у фестивалях та конкурсах.....	55
Рекомендації.....	57

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН ХУДОЖНЬО-
ЕСТЕТИЧНОГО ЦИКЛУ
В 2012 – 2013 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ.
МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО**

Одним із найважливіших завдань сучасної освіти є духовний розвиток особистості. Вирішенню цього завдання покликані сприяти предмети художньо-естетичного циклу в системі загальної середньої освіти. Зміст предметів художньо-естетичного циклу розкриває перед учнями розмаїття жанрів і стилів українського та світового мистецтва, своєрідність вітчизняної художньої культури в контексті світових культуротворчих процесів, особливості культурних регіонів світу, основи естетичних знань. Через предмети художньо-естетичного циклу активізується внутрішній духовний світ учнів, їхні почуття та думки, що сприяє розвитку моральних, естетичних, світоглядних ідеалів та формуванню соціальних компетенцій учня. Головною метою художньо-естетичної освіти в загальноосвітній школі є розвиток особистісно-ціннісного ставлення до мистецтва та навколишнього світу, здатності до сприймання, розуміння і творення художніх образів, потреб в художньо-творчій самореалізації і духовному самовдосконаленні.

Сьогодні мистецтво у системі сучасної освіти розглядається як суттєвий компонент загальної освіти школяра. Його могутній пізнавальний і виховний потенціал пов'язаний з естетичною природою, завдяки якій осягаються потаємні найскладніші процеси духовного життя людини, її внутрішнього світу.

Сучасне навчання, і мистецьке, зокрема, ґрунтується на засадах особистісно-зорієнтованого і компетентнісного підходів, визначених в основних нормативних документах освіти – державних стандартах, програмах, підручниках.

Нові реалії вимагають змін до методологічних засад вивчення предмета, визначення нових підходів до відбору змісту та організації матеріалів, використання адекватних форм та видів контролю.

Державний стандарт початкової загальної освіти

Державний стандарт початкової загальної освіти, прийнятий Постановою Кабінету Міністрів від 20 квітня 2011 року № 462,

розроблений відповідно до мети початкової школи з урахуванням пізнавальних можливостей і потреб учнів початкових класів, визначає зміст початкової загальної освіти, який ґрунтується на загальнолюдських цінностях та принципах науковості, полікультурності, світського характеру освіти, системності, інтегративності, єдності навчання і виховання на засадах гуманізму, демократії, громадянської свідомості, взаємоповаги між націями і народами в інтересах людини, родини, суспільства, держави.

Державний стандарт ґрунтується на засадах особистісно зорієнтованого і компетентнісного підходів, що зумовлює чітке визначення результативної складової засвоєння змісту початкової загальної освіти.

Державний стандарт складається з: Базового навчального плану початкової загальної освіти; загальної характеристики інваріантної та варіативної складових змісту початкової загальної освіти; державних вимог до рівня загальноосвітньої підготовки учнів.

У результативній складовій кожної освітньої галузі Державного стандарту визначено державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів початкової школи, які відповідають змісту і структурі предметних компетентностей.

Протягом навчання у початковій школі учні повинні оволодіти ключовими компетентностями, які передбачають їх особистісно-соціальний та інтелектуальний розвиток, формуються на міжпредметній основі та є інтегрованим результатом предметних і міжпредметних компетенцій.

Метою освітньої галузі **“Мистецтво”** є формування і розвиток в учнів комплексу ключових, міжпредметних і предметних компетентностей у процесі опанування художніх цінностей та способів художньої діяльності шляхом здобуття власного естетичного досвіду.

Для досягнення зазначеної мети передбачається виконання таких завдань:

- виховання в учнів емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва та дійсності, розвиток художніх інтересів і потреб, естетичних ідеалів, здатності розуміти та інтерпретувати твори мистецтва, оцінювати естетичні явища;

- формування в учнів на доступному рівні системи художніх знань і вмінь, яка відображає цілісність та видову специфіку мистецтва;
- розвиток емоційно-почуттєвої сфери учнів, їх художніх здібностей і мислення, здатності до самовираження та спілкування.

Зміст освітньої галузі “Мистецтво” визначається за такими змістовими лініями: музична, образотворча та мистецько-синтетична (відповідно хореографічного, театрального та екранних видів мистецтва), що реалізуються шляхом вивчення окремих предметів або інтегрованих курсів.

На основі цього Державного стандарту Міністерство освіти і науки, молоді та спорту розробляє типові навчальні плани, навчальні програми, відповідно до яких здійснюється підготовка підручників.

Вивчення музичного та образотворчого мистецтва в початковій школі покликане сформувати в учнів художній спосіб пізнання світу, дати систему знань і ціннісних орієнтирів на основі власної творчої діяльності та досвіду прилучення до визначних явищ вітчизняної та зарубіжної художньої культури.

Програми з курсу «**Музичне мистецтво**» та **інтегрований курс «Мистецтво»** для початкової школи складені відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти, конкретизують тематичний зміст, дають приблизний розподіл початкових годин за розділами курсу та рекомендовану послідовність вивчення тем і розділів навчального предмета з урахуванням міжпредметних зв'язків, логіки навчального процесу, вікових особливостей учнів.

Особливості викладання предмета «Музика» визначаються специфікою музичного мистецтва, що звернене до духовного світу дитини. Вплив на морально-естетичні почуття відбувається в процесі активного сприйняття дітьми емоційно-образного змісту музичних творів, у процесі музично-творчої діяльності школярів.

Заняття музикою сприяють духовно-моральному вихованню дітей, цілісному розвитку особистості молодшого школяра, залученню його до неминущих етичних і естетичних цінностей вітчизняної і світової музичної культури. Музичне мистецтво є

невід'ємною, важливою частиною національної духовної культури.

Мета курсу полягає в тому, щоб закласти основи музичної культури школяра як частини його духовно-моральної культури, що передбачає єдність особистісного, пізнавального, комунікативного і соціального розвитку учнів, виховання у них емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва і життя.

Основні положення навчальної програми спрямовані на досягнення оптимального загального розвитку кожної дитини при збереженні його психічного і фізичного здоров'я, на розвиток музикальності як комплексу музично-творчих здібностей. Підкреслюючи єдність і рівнозначність інтелектуального та емоційного розвитку, вольового і морального, в програмі істотне значення надається емоційному розвитку дитини, зазначаючи, що саме емоції сприяють глибині інтелектуальної діяльності. Ця глибина створюється музичним матеріалом, із яким працюють учні, але головне – характером самої діяльності й емоційним настроєм.

Особливість мистецтва полягає в тому, що воно володіє великими можливостями для емоційного розвитку особистості, творчого та морально-естетичного виховання учнів. Разом із тим музика дозволяє не тільки збагатити емоційну сторону життя дитини, а й досягти цілісності всіх складових особистісного розвитку.

Новизна підходів до відбору змісту початкової освіти і методичні аспекти діяльності вчителя

У числі пріоритетних цілей вивчення музичного мистецтва в початковій школі виступають розвиток здатності до емоційно-ціннісного сприйняття і розуміння музичних творів, виховання художнього смаку і морально-естетичних почуттів дітей, оволодіння виконавськими уміннями, навичками і способами музично-творчої діяльності в різних її видах.

Виходячи з цього, обов'язковий мінімум змісту програми з музики вперше розкривається в двох взаємозалежних і взаємообумовлених сферах, що визначають пріоритети мистецької освіти: **естетичне сприйняття музичного мистецтва**

та його основи, компетентнісний підхід до музично-творчої діяльності.

Естетичне сприйняття містить у собі розуміння природи музичного мистецтва, особливостей його мови, що розкривається через практичний досвід. А компетентнісний підхід реалізується через різноманітні форми спілкування з музикою, такі як аналіз-інтерпретація музичного твору, вокально-хорове виконання, інструментальне музикування, ритміку і пластичний рух, театралізацію музичних образів.

В основі підходу до розробки програми з музики закладено принцип відповідності змісту освіти природі дитини та її схильності до споконвічно творчих видів діяльності (співу, танцю, гри на музичних інструментах, художньому-творчому моделюванню), що стає передумовою формування і розвитку творчої особистості.

Це ставить перед учителем завдання пошуку нових форм проведення уроку музики в його співвідношенні з іншими формами навчання, позаурочною музичною діяльністю: музичні гуртки, дитячі асамблеї мистецтва, фестивалі дитячої музичної творчості, конкурси хорових колективів, участь у музичних подіях класу, школи (вистави, концерти тощо). Така побудова навчального процесу забезпечить особистісне освоєння мистецтва, дозволить найбільшою мірою реалізувати музично-творчі здібності, можливості та інтереси учнів.

Вперше в змісті навчання виділені загальнонавчальні вміння, навички та способи діяльності. Це дозволяє реалізувати внесок кожного навчального предмета до рішення загальних цілей початкової освіти, що особливо важливо для предметів естетичного циклу, враховуючи їх значення для розвитку дитини. Стосовно до змісту музичного мистецтва це такі вміння: сприймати і спостерігати музичні явища в їх зв'язках із життям, визначати художню ідею твору, брати участь у діалозі, елементарно обґрунтовувати висловлене судження; розмірковувати про основні характеристики порівнюваних музичних творів (виразні засоби музики), аналізувати результати порівняння, об'єднувати твори мистецтва за загальними видовим та жанровими ознаками; працювати з нотним записом як найпростішим знаковим (графічним) позначенням музичної мови. Уміння вирішувати творчі завдання на рівні імпровізацій

(музичної, танцювальної, пластичної), проявляти самостійність і оригінальність при їх вирішенні, розігрувати уявні ситуації, самостійно планувати свої дії у виконавській діяльності, здійснювати навчальне співробітництво в хоровому співі, ансамблевому музикуванні (вміння оцінювати загальний результат діяльності – якість художнього виконання).

До кінця навчання в початковій школі учні опановують способами музичної діяльності в індивідуальних і колективних формах роботи (хоровий спів, гра на музичних інструментах, танцювально-пластичне рух), уміннями сприймати, спостерігати, виявляти подібність і відмінність об'єктів і явищ мистецтва і життя (мистецтво бачити, чути, відчувати, думати, діяти в гармонійній єдності). У них з'являється уявлення про світ музики, форми її побутування в житті. Осягнення музичних образів розвиває емоційно-чуттєву сферу учнів, виховує любов до рідної природи, повагу до рідного краю, його культури та історії.

Навчально-методичне забезпечення курсів «Мистецтво», «Музичне мистецтво»

Відповідно до нових програм у 2011 році почалося створення нового покоління підручників. Зокрема, для учнів 1 класу загальноосвітніх навчальних закладів підготовлено нові підручники:

- «Мистецтво» авт. Масол Л. М., Гайдамака О. В., Очеретяна Н. В. вид-во «Генеза»;
- «Музичне мистецтво» авт. Аристова Л. С., Сергієнко В. В., вид-во ВД «Освіта»;
- «Музичне мистецтво» авт. Лобова О. В., вид-во «Школяр».

Навчально-методичний апарат підручників курсу «Мистецтво» спрямовано на реалізацію їх основних функцій і ґрунтується на наступних засадах: змістове наповнення, характер викладу матеріалу і побудована система методів і прийомів навчання відповідають віковим психологічним особливостям учнів початкових класів, згідно з вимогами програми вони **доступні**, різноманітні, тісно пов'язані з життєвим світом, пізнавальними інтересами і потребами дитини; вони враховують

те, що молодші школярі не можуть повноцінно засвоїти на одному уроці багато нових слів і понять, тому визначення останніх подаються в елементарних, спрощених формулюваннях і підкріплюються конкретними й зрозумілими дітям прикладами й ілюстраціями; вміщені в рукописі підручників запитання, завдання, вправи **дидактично доцільні**, вони актуалізують досвід дітей, що є важливим для повноцінного засвоєння нового художньо-пізнавального матеріалу і його застосування і закріплення у власній художньо-практичній діяльності; виконання завдань передбачає **диференціацію** з урахуванням різних рівнів розвитку дітей (наприклад, завдання з малювання чи ліплення передбачає можливість вибору дитиною простішого або складнішого варіанту виконання, при імпровізації інструментального супроводу до пісень учень обирає дитячий інструмент, що відповідає не лише музичному образу, а і його виконавським інтересам і можливостям); для формування здатності особистості до культурного самовираження і розвитку творчих здібностей у підручниках поряд із запитаннями на засвоєння навчального матеріалу і завдань суто тренувального характеру вміщено **художньо-творчі завдання**: імпровізувати ритмічний супровід до пісні на дитячих інструментах, створити на них своєрідні «звукові картини», інсценувати пісню з елементами перевтілення, фантазувати й придумувати оригінальні образи у перебігу виконання художньо-практичної роботи; **візуальний матеріал** виконує **дидактичну функцію**, а не допоміжну суто ілюстративну, що конче важливо для усвідомлення і закріплення мистецьких знань і вмінь, адже репродукції мистецьких шедеврів, фотографії, педагогічні малюнки, ритмічні схеми-партитури є суттєвим джерелом художньої інформації; водночас логічно розміщені кольорові ілюстрації мають також естетико-виховну і загальнокультурну цінність, вони спрямовані на розвиток культури естетичного сприймання, смаку, художнього мислення; розроблений навчально-методичний апарат, що включає систему запитань і завдань різних рівнів і типів, актуалізує **практичну спрямованість** змісту, його зв'язок із життєдіяльністю дітей молодшого шкільного віку, з природним і культурним середовищем;

Реалізація змістових ліній освітнього стандарту у частині «Музичне мистецтво» забезпечується повною відповідністю підручників вимогам Державного стандарту щодо обсягу та

порядку подання змісту загальної початкової музичної освіти.

Формування музичного репертуару підручників відбувається на засадах поєднання національної домінанти і полікультурного підходу на основі творів, запропонованих Програмою. Характерними ознаками репертуару є його художня цінність і гуманістична спрямованість.

Детальне дидактико-методичне розроблення змістових ліній стандарту у підручниках (із залученням творів суміжних видів мистецтв, з урахуванням міжпредметних зв'язків, розвивального та вихованого потенціалів навчального матеріалу тощо) надає можливості для оволодіння учнями початкової школи комплексом ключових, міжпредметних і предметних компетентностей.

Провідним засобом реалізації змістових ліній стандарту та формування музичної культури дітей в авторській концепції є *музично-творча діяльність*, яка представлена різноманітними видами роботи (слухання музики, різні форми співу, елементарне музикування, музично-ритмічні рухи, ознайомлення з історією та теорією музики, творчі форми музичної діяльності тощо).

Навчально-методичний апарат підручників є засобом доступного для учнів дидактичного розкриття змісту Державного стандарту початкової загальної освіти й Базової навчальної програми з музичного мистецтва.

Чинником розвитку *музичної спрямованості* учнів 1–2 класів є система мотиваційних елементів підручників, серед яких: дидактичні вірші та казки; музичні ігри; музично-рухливі вправи (вікторини, танцювальні хвилинки, „вільне” диригування, пластичне інтонування); творчі виконавські завдання (інсценування та рольове виконання пісень, ритмічні оркестри, „акустичні” види музикування); дидактичні ілюстрації, малюнки та інші види наочності; «завдання-цікавинки» – вірші-загадки, ребуси, тексти „з пропусками”, елементи інтеграції музики з іншими мистецтвами. У 3–4 класах до цього додаються дидактичні розповіді й оповідання; проблемно-пошукові завдання; ознайомлення учнів зі сферами практичного застосування знань; вправи змагального типу; дидактичні схеми, кросворди, головоломки; завдання, що спонукають учнів до самонавчання, орієнтують їх на позакласну музично-творчу діяльність.

Формування *музичної обізнаності* націлено на опанування теоретичних основ музичного мистецтва та його зв'язків у ланках

«музика – людина», «музика – життя», «музика – інші види мистецтв»; оволодіння комплексом умінь і навичок, способів різних видів музичної діяльності; практики і досвіду власних творчих спроб у всіх формах спілкування з мистецтвом тощо.

На реалізацію пізнавальної функції підручників спрямовано: практичні завдання щодо сприймання і виконання музики; навчальну інформацію у формі дидактичних казок і віршів, художніх і публіцистичних розповідей; довідкові матеріали; апарат повторення та контролю вивченого матеріалу (запитання, вправи, комплекси підсумкових завдань, заключні уроки-концерти) тощо.

Перспективи становлення загальнокультурної компетентності школярів реалізуються через ознайомлення їх із відомостями стосовно розвитку світової культури, специфіки різних видів мистецтв, формування навичок розуміння та первинного аналізу літературних, візуальних, сценічних творів.

Звертаємо увагу на те, що тематичне оцінювання проводиться на основі поточного. Окремі перевірки (*контрольні, самостійні роботи*) з музичного мистецтва **не проводяться**. Семестрове оцінювання проводиться двічі на семестр у вигляді контролю та виставляється в журналі в окрему колонку без дати. Семестрова оцінка виставляється на основі тематичної та оцінки отриманої за семестровий контроль. Семестрова оцінка коригуванню не підлягає.

У 1-4 класах з предметів художньо-естетичного циклу домашні завдання учням **не задаються і в журналі не записуються**. Окремі зошити для виконання письмових домашніх завдань не передбачені.

ПРОГРАМА З МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ. I КЛАС

Пояснювальна записка

Навчальна програма з музики для 1–4 класів загальноосвітніх навчальних закладів розроблена відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти. Програма визначає концептуальні підходи до музичної освіти учнів початкових класів, конкретизує музично-освітні завдання, розподіляє

художньо-педагогічний матеріал, враховує національні музично-педагогічні традиції та сучасні тенденції розвитку національної та світової музичної культури.

В основу програми покладено провідні положення сучасної музичної педагогіки, а саме: визначення мети загальної музичної освіти у широкому культурологічному контексті; підхід до сприймання музики як основи загальної музичної освіти; ставлення до музичного мистецтва як джерела і предмета духовного спілкування. Програмою передбачено неперервність і наступність завдань і змісту музичної освіти у початковій та основній школі; Варіативність її змісту та поліхудожність, що реалізується через встановлення зв'язків між музикою та іншими видами мистецтва.

Програма ґрунтується на таких **принципах** музичної педагогіки:

- орієнтації на духовний розвиток особистості засобами музичного мистецтва;
- зв'язку музики з життям;
- опори на три типи музики – пісню, танець, марш;
- активізації музичного мислення;
- єдності емоційного і свідомого, художнього і технічного;
- взаємодії мистецтв;
- особистісно-діяльнісного підходу, визнання самотності й самоцінності особистості учня.

У програмі реалізовано ідею загальної музичної освіти учнів на основі української національної культури. Сутність її полягає у ставленні до музичного мистецтва як невід'ємної частини духовного життя народу; у зверненні до народної музичної творчості крізь призму її життєвих зв'язків із духовним, матеріальним та практичним світом людини; у розгляді української музичної культури в діалектичній єдності з музикою інших народів; у вивченні професійної музики крізь призму її фольклорних джерел; у розкритті естетичного змісту української народної і професійної музики на основі досягнення учнями суті й особливостей музичного мистецтва.

Мета і завдання музичної освіти учнів 1–4 класів зумовлені соціальними функціями музичного мистецтва, вимогами Державного стандарту початкової загальної освіти.

Метою музичної освіти в початковій школі є формування основ музичної культури учнів як важливої і невід'ємної частини їхньої духовної культури, комплексу ключових, міжпредметних і предметних компетентностей у процесі сприймання й інтерпретації кращих зразків української та світової музичної культури, а також формування естетичного досвіду, емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва.

Ця мета конкретизується в основних **завданнях**, спрямованих на формування базових освітніх компетентностей та загальний естетичний розвиток учнів:

- введення учнів у світ добра й краси, відбитий у музичних творах, засвоєння ними початкових знань про особливості художньо-образної мови музичного мистецтва;
- розвиток чуттєво-емоційного сприйняття навколишнього світу крізь призму музичного мистецтва, прилучення учнів до животворного джерела людських почуттів і переживань, втілених у музиці;
- збагачення емоційно-естетичного досвіду учнів, підведення їх до досягнення художньо-образної суті музичного мистецтва в його найпростіших втіленнях;
- сприяння розвитку образного мислення, уяви, загальних та музичних здібностей учнів;
- формування здатності до різних видів активної музично-творчої діяльності, опанування елементарними практичними вміннями та навичками;
- формування універсальних (духовних, моральних, громадянських, естетичних) якостей творчої особистості;
- виховання ціннісного ставлення до музичного мистецтва.

Змістове наповнення програми передбачає формування в учнів світоглядних, ціннісно-орієнтаційних, навчально-пізнавальних, творчо-діяльнісних, комунікативних компетентностей, що досягається через сприймання та інтерпретацію творів народного і професійного музичного мистецтва, оволодіння досвідом художньо-практичної діяльності, розвиток творчих здібностей, потреби в міжособистісному спілкуванні та спілкуванні з творами музичного мистецтва.

Характеристика структури навчальної програми

В основу структури програми покладені різні грані музики як єдиного цілого. Програма має тематичну побудову, що дає змогу об'єднати різні види музичної діяльності учнів (сприймання музики, виконання, засвоєння необхідних музичних понять і термінів, елементарне музикування, інсценування пісень, ритмічна й пластична імпровізація тощо) на одному уроці.

Зміст і послідовність тем визначаються необхідністю розвитку в учнів здатності до співпереживання тих почуттів і станів, що виражає музика; до досягнення художньо-образної суті музичного мистецтва у найпростіших виявах, засвоєння елементів музичної мови; можливостями усвідомлення зв'язків музики з життям, набуттям ними практичного досвіду. Уміннями сприймати, аналізувати і виконувати музику учні оволодівають у тісному зв'язку із засвоєнням конкретної теми.

Тематична побудова програми (заснована на музично-педагогічній концепції Д. Б. Кабалевського) пройшла у свій час багаторічну масову експериментальну перевірку в школах України і зарекомендувала себе як найбільш доцільна.

Теми програми мають не тільки навчальний, але й музично-естетичний характер і відкривають можливість досягнення цілісності та єдності навчального процесу не лише в межах одного уроку, але й протягом семестру, навчального року і всього навчального курсу.

Базова програма передбачає свободу творчості вчителя й можливості вибору сучасних педагогічних методик. Тому у варіативних авторських концепціях назви навчальних тем, порядок та обсяг їх подання можуть бути іншими (за умови відповідності Державному стандарту). При цьому мають бути використані твори з основного, додаткового або варіативного матеріалу для слухання і виконання.

Тематична структура програми

Клас	Кількість годин
1 клас	35 (із них 4 год. – резервний час)
Тема 1. Про що розповідає музика	16
Тема 2. Музика навколо нас	19

2 клас	35 (із них 4 год. – резервний час)
Тема 1. Типи музики	8
Тема 2. Виразжальне та зображальне в музиці	8
Тема 3. Основні музичні жанри	10
Тема 4. Мова музики	9
3 клас	35 (з них 4 год. – резервний час)
Тема 1. Основні властивості музики: пісенність, танцювальність, маршовість	8
Тема 2. Інтонія	8
Тема 3. Розвиток музики	10
Тема 4. Музична форма	9
4 клас	35 (із них 4 год. – резервний час)
Тема 1. Музика мого народу	16
Тема 2. Музика єднає світ	19

Примітка. Години резервного часу можуть використовуватися на

розсуд учителя, у тому числі на узагальнення тематичного матеріалу, проведення тематичного оцінювання, уроків-концертів тощо.

Найважливішим завданням уроків музики в 1 класі є послідовне збагачення музичного досвіду дітей, виховання в них навичок сприймання і виконання музики; від якості цих занять значною мірою залежить музичний розвиток молодших школярів у наступних класах.

Зіставлення музичних, літературних і візуальних образів сприятиме поліхудожньому вихованню молодших школярів. Програма розкриває емоційний зміст музики, характер творів різноманітних жанрів; допомагає учням розпізнавати життєвий зміст музичних творів, виявляти в них ознаки зображальності; на доступних і захоплюючих зразках ознайомлює з виразжально-зображальними засобами музичної мови, через залучення учнів до різноманітної музичної діяльності закладає основи елементарних виконавських умінь і навичок. Пропоновані програмою музичні твори є невеликими за обсягом, із яскравими музичними образами.

Зміст програми 2 класу вводить учнів у світ пісні, танцю і маршу як головних сфер музичної образності, що пронизують усю класичну та сучасну симфонічну й камерну, вокальну й інструментальну музику; поглиблює уявлення учнів про зв'язок музики з життям, допомагає усвідомити виражальні та зображальні можливості музики, осягнути виражальне значення елементів музичної мови, повніше пізнати внутрішній світ людини, відчутти красу навколишнього світу.

Програма 3 класу підводить учнів до усвідомлення пісенності, танцювальності й маршовості як найважливіших властивостей музики, що виростають із пісні, танцю й маршу і роблять музику близькою, доступною й зрозумілою людям; дає уявлення про зв'язки музики з мовою, музичну інтонацію як основу музики і носія її життєвого змісту; про музичне мистецтво, що розгортається в звуковому потоці як розподілений у часі зміст; про будову музичного твору як обрану композитором форму втілення образного змісту.

Завдання програми 4 класу – допомогти учням відчутти красу українського народного музичного мистецтва, осягнути інтонаційні особливості музики українського народу, спільні й відмінні риси народної та професійної творчості; відчутти національну своєрідність, спільне й відмінне в музиці різних народів; підвести учнів до усвідомлення ролі музики як загальнолюдської мови, яка, не потребуючи перекладу, є зрозумілою для людей різних країн.

Особливості організації навчально-виховного процесу

Основні ідеї програми, її тематична побудова й змістовна наповненість визначили особливості організації музично-освітньої діяльності учнів.

Формування музичної культури учнів – основа уроку, його зміст, який може мати різне художньо-педагогічне втілення. Цілісність уроку досягається завдяки єдності всіх складових елементів, оскільки в основу його побудови мають бути покладені не різні види діяльності, а різні грані музики як цілісного явища. Це дає можливість вносити в урок будь-які контрасти, необхідні для підтримування уваги учнів, створювати

атмосферу творчої зацікавленості, узгоджувати матеріал програми з рівнем розвитку учнів.

Тематизм програми передбачає творчість учителя, який може вносити корективи щодо репертуару (у межах 10 %), використовуючи додатковий, варіативний та етнорегіональний матеріал із аналогічними художньо-педагогічними якостями. Критеріями відбору музичного матеріалу є його художня цінність і захопленість для учнів, педагогічна доцільність (чогось навчати), виховна значимість (сприяти вихованню моральних ідеалів і естетичного смаку).

Тематична структура програми створює умови для досягнення цілісності уроку, єдності всіх його складових елементів, оскільки в основу цієї структури покладено не різні види діяльності учнів, а різні грані музики як єдиного цілого.

Відповідно до концепції Д. Кабалевського, проблема сприйняття музики не пов'язується з жодним окремим видом діяльності. Активне сприйняття музики – основа музичного виховання в цілому, усіх його ланок. Підхід до музичного сприймання як основи музичної освіти учнів виводить на перший план завдання аналізу й інтерпретації музичних творів. Емоційне сприйняття музики, роздуми про неї, втілення образного змісту у виконанні створюють можливість оволодівати прийомами порівняння, аналізу, узагальнення, класифікації різних явищ музичного мистецтва. Поглиблення сприймання у власне музичну сферу має відбуватися природним шляхом – від комплексного жанрово-ситуативного враження до диференційованого сприймання музичних творів. Музичне сприймання як основа всіх інших видів музичної діяльності, у цій діяльності й розвивається, забезпечуючи загальний музичний розвиток учнів.

Музичний репертуар програми не прив'язаний до «видів діяльності», а поданий із метою розкриття навчальної теми. Водночас, у центрі уваги вчителя має бути музичний твір, сприйняття (осягнення) якого припускає спів (хоровий, ансамблевий, сольний), пластичне інтонування, музично-ритмічні рухи, гру на дитячих музичних інструментах, ігрове

чотирируччя, інсценування пісень, казок, музичних «програмних» творів у контексті навчальної теми.

У програмі особливе місце відводиться хоровому співу, природному способу вираження естетичних почуттів. Навчання співу має бути тісно пов'язане з розвитком музичних здібностей і сприяти активному, зацікавленому й творчому ставленню учнів до музики. *Творча діяльність* учнів може виявлятися в розмірковуваннях про музику, в імпровізації пісенних мелодій (мовній, вокальній, ритмічній, пластичній), створенні нескладних мотивів, інсценуванні сюжетів пісень, складенні елементарних танців, темброво-ритмічних супроводів, у малюнках, доборі музичних колекцій для домашньої фонотеки тощо.

Передбачене програмою *виконання музично-ритмічних рухів*, спрямованих на пластичне вираження змісту музики (пластичне інтонування, вільне диригування, танцювальні рухи, крокування, „гра” на уявних музичних інструментах тощо), має розвивати музичні здібності учнів, їхню здатність емоційно й свідомо сприймати музику. Однією з форм виконавської діяльності учнів запропоновано *гру на елементарних музичних інструментах*, що сприятиме розвитку музичного слуху, уміння розрізняти ритмічні, темброві та динамічні особливості звучання.

Передбачений програмою резервний час може використовуватися вчителем для тематичної атестації учнів, проведення узагальнюючих уроків, уроків-концертів тощо.

Основним видом домашніх завдань із предмета мають бути завдання слухати музику в оточуючому середовищі і розповідати про свої враження на уроках. Доцільно рекомендувати учням слухати і дивитися протягом тижня певні музично-пізнавальні радіо- і телепередачі.

Реалізації завдань навчальної програми сприятиме позаурочне спілкування учнів із музикою: участь у музично-виховних заходах, роботі музичних гуртків, відвідування концертів і спектаклів для дітей, домашнє музикування тощо.

Примітка. Варіативний матеріал для сприймання та виконання запропонований Лобовою О. В.

Зміст навчального матеріалу та державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів

1 клас

35 год. (1 год. на тиждень), з них 4 год. - резервний час

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги щодо рівня загальноосвітньої підготовки учнів
<p style="text-align: center;">Тема 1. Про що розповідає музика (16 год.)</p> <p>Музика в житті людини. Правила співу та слухання музики. Композитор, виконавець, слухач. Особливості музичних звуків (високі й низькі, довгі та короткі, гучні й тихі). Музика вокальна та інструментальна. Забарвлення звучання голосу людини та музичних інструментів. Різновиди музичних інструментів. Українські народні інструменти: бандура, сопілка, бубон, особливості їх звучання. Розмаїття українських народних пісень (колискові, щедрівки), народний танець. Особливості українських народних танців (гопак, козачок, аркан). Основні поняття і терміни: <i>мелодія, супровід, темп, пульс, ритм, пісня (народна, колискова), заспів, приспів, композитор.</i></p> <p style="text-align: center;"><u><i>Виконавська і творча діяльність</i></u></p> <p>Виконання пісень різного емоційного змісту і характеру. Створення простих ритмічних супроводів до пісень і танців. Пластичне інтонування і дитяча гра, виконання ритмічно-танцювальних рухів. Музикування на дитячих музичних інструментах. Виконання пісень «у ролях» з елементами інсценування, прості елементи імпровізації: вокальної, ритмічної, пластичної.</p>	<p><i>Учень має уявлення про:</i></p> <p>музику як мистецтво, що розповідає про життя людей і навколишній світ мовою звуків; вокальну та інструментальну музику; музичні звуки (високі й низькі, довгі та короткі, гучні й тихі), окремі музичні інструменти;</p> <p><i>розпізнає:</i></p> <p>життєвий зміст музики;</p> <p><i>уміє:</i></p> <p>на елементарному рівні висловлювати враження від музичних творів, передавати у виконанні настрої і характер музики; рухами відтворювати пульс та ритмічний рисунок мелодії;</p> <p><i>розрізняє на слух:</i></p> <p>звучання окремих музичних інструментів; вокальну та інструментальну музику;</p> <p><i>називає:</i></p> <p>інструментальні твори та</p>

Основний матеріал для
сприймання

В. Подвала. „Музичні загадки”;
М. Дремлюга. „Ведмежатко влісі”;
Д. Кабалевський. „Клоуни”, “Кавале-
рійська”; П. Чайковський. “Хвороба
ляльки”, “Нова лялька”; Л. Колодуб.
„Лялька співає”; І. Беркович. “Українська
мелодія”; В. Косенко. “Дощик” (І ч.);
М. Парцхаладзе. “Осінній дощик”;
Й.-С. Бах “Волинка”; В. Косенко.
“Пасторальна”, Р. Шуман. “Сміливий
вершник”; Я. Степовий. “Колискова”;
українські народні колискові пісні (на
вибір учителя); Р. Шуман. «Дід Мороз»;
українські троїсті музики (на вибір
учителя).

Додатковий матеріал для сприймання

В. Косенко. “Не хочуть купити
ведмедика”, “Купили ведмедика”;
Е. Гріг. “Пташка”; “Похід гномів”;
К. Дебюссі. ”Маленький пастух”;
С. Майкапар. “У садочку”; Б. Фільц.
“Забута лялька”; Г. Сасько. „Джерельце”,
„Синички”; Й.-С.Бах. “Менует”;
М. Сільванський. Полька ”Комарики”,
”Сумна пісня”; українські народні пісні
(на вибір учителя); гуцульські наспіви.

Варіативний матеріал для сприймання

Пісні про школу на вибір; укр. нар. пісні
і танці (гопак, колискові, троїсті музики
тощо); П. Чайковський. „Марш
дерев’яних солдатиків”, „Жовтень.
Осілля пісня”; В. -А. Моцарт. „Менует”;
Л. Бетховен „Весело-сумно”;
Л. Ревуцький „Колискова”; В. Косенко.
„Дощик”; укр. нар. пісні і танці
(„Метелиця” та ін., троїсті музики,
колядки та щедрівки за вибором); Е. Гріг.
„Пташка”; В. Сокальський. „Пташка”;
Д. Кабалевський. „Сурмач і луна”,

пісні, що звучали у класі;
зіставляє за допомогою
вчителя життєвий зміст,
настрій та характер
музичних творів;

*розуміє визначення
понять:*

композитор, виконавець,
слухач, мелодія, супро-
від, пісня, колискова
тощо;

дотримується правил:

поведінки в музичному
класі, слухання музики
та співу, елементарного
музикування.

„Зайчик дражнить ведмедика”; Р.Шуман „Дід Мороз”; М.Коваль „Вовк і семеро козенят” (фрагменти); музика з мульт- і кінофільмів.

Основний матеріал для виконання

М. Андреева. «Музична луна»; Н. Май. «Перший дзвоник»; Д. Кабалевський. «Перший клас»; українські народні пісні «Ой до нори, мишко», “Ходить гарбуз по городу”; Б. Фільц. «Облітав журавель» (одноголосно); А. Філіпенко. “На місточку”; А. Філіпенко; «Гарний танець гопачок»; українські щедрівки “Я маленький хлопчик”, “Щедрівочка щедрувала”.

Додатковий матеріал для виконання

М. Дремлюга. “Ми йдемо сьогодні в клас”; Б. Фільц. “Дзвенять дзвінки”; Т. Димань. “Пісня скрипаля”; М. Шуть. «До школи»; В. Верменич. “Веселі чобітки”; Т. Жупанин. “Черевички нові маєм”; А. Філіпенко. “Берізка”; Б. Фільц. “Я маленький пастушок”; З. Левіна. “Що нам осінь принесе?”; А. Мігай. “Дощик”; В. Гребенюк. “Осінь”; українська народна пісня «Ой єсть в лісі калина»; Л. Дичко. «Ромен-цвіт»; О. Янушкевич. «Пісня про зарядку»; О. Юдахіна. «Слон і скрипочка»; А. Басова. “Дід Мороз”; А. Філіпенко. “Узяла лисичка скрипку”; “Новорічна”, “То сніжинки, мов пушинки”; П. Майборода. “Новорічна нескінченна”; колядка “Коляд, коляд, колядниця”.

Варіативний матеріал для виконання

Українські народні поспівки та пісні („Сів шпак”, „Ходить квочка”, „Ходить гарбуз по городу” та ін.); М.Ровенко. „Ми – першокласники”; А. Філіпенко. „Веселий музикант”; латиська народна пісня „Ой я, жу-жу”; М. Ведмедеря.

„Намалюю Україну”; В.Верменич. „Калинова пісня”; А.Арутюнов. „Осінь”; І. Кишко. „Рідний край”; М. Ведмедеря. „Півникове горе”, „Танцювали зайчики”; Л. Загрудний. „Сніжок”, „Щедрівка”; В. Верменич. „Запросини Діда Мороза”; колядки та щедрівки („Щедрик” та ін. за вибором); пісні з мультфільмів (на вибір).

*Матеріал для музикування
та виконання в русі*

М. Йовенко “Ми -першокласники”; українські народні танці “Гопак”, “Козачок”; А. Філіпенко. „Гра з ведмежатком”, „Паровоз”; українська народна пісня в обробці Я. Степового „Плескаємо-тупаємо”; Б. Фільц. Пісня-гра «Ми у лісі були»; В. Верховинець. Пісні-ігри “Ведмедик і лісові звірята”, “Біла квочка”, українські народні пісні „Галя по садочку ходила”, «Голубка», “Два півники”, “Веселі гуси”; М. Шуть. “Веселі нотки”; Я. Степовий. «Діти колом стоять»; В. Верховинець. Пісня-гра „Зробим коло”, М. Ведмедеря. “Танцювали зайчики”; українські народні пісні “Печу, печу хлібчик”, „Ой Василю-Василечку”, український народний танець “Метелиця”.

Тема 2. Музика навколо нас
(19 год.)

Життєвий зміст музики; розмаїття характерів пісенної, танцювальної, маршової музики в народних та композиторських творах. Головні ознаки найпростіших типів музики – пісні, танцю, маршу. Музика народна та композиторська. Народні пісні і танці України. Народна музика рідного краю. Особливості української народної пісні та українського народного танцю (гопак,

Учень має уявлення про:
музику як мистецтво, що розповідає про життя людей і навколишній світ мовою звуків; головні ознаки найпростіших типів музики (пісні, танцю, маршу); народну і композиторську музику; окремі музичні інструменти; способи гри на

козачок, метелиця, аркан). Втілення в музиці різних дитячих образів – іграшки та забави; музика в мультиплікації; світ казкових образів у творах композиторів. Роль музичних інструментів у створенні різноманітних характерів і настроїв музики. Музичні картини природи (природа в музиці). Значення музики в житті людини. Основні поняття і терміни: *танець, марш, народна пісня (веснянка), пластичне інтонування.*

Виконавська і творча діяльність

Виконання пісень різного емоційного змісту і характеру. Створення темброво-ритмічних супроводів до пісень і танців. Пластичне інтонування і дитяча гра, виконання ритмічно-танцювальних рухів. Музикування на дитячих музичних інструментах. Виконання пісень «у ролях» з елементами інсценування, прості елементи імпровізації: вокальної, ритмічної, пластичної.

Основний матеріал для сприймання

В. Сильвестров. «Марш»; М. Глінка. «Полька», П. Чайковський. «Танець феї Драже», «Пісня жайворонка», Л. Ревуцький. «Колискова»; П. Чайковський. «Баба Яга», В. Косенко. «За метеликом», «Дощик»; Е. Гріг „Навесні”, «Метелик»; С. Прокоф'єв. «Ходить місяць над лугами»; В. Сокальський. «Пташка»; Р. Шуман. «Веселий селянин»; В. Барвінський. «Сонечко»; Б. Фільц. «Бабусина казка»; М. Скорик. «Народний танець» (із фортепіанного циклу «Дитячий альбом»).

Додатковий матеріал для сприймання

П. Чайковський. «Старовинна французька пісенька» «Полька», «Вальс»; Є. Юцевич. «Марш»; Л. Бетховен. Екосез до мажор; Г. Сасько. „Метелики над квітами”, „Перший пролісок”; українські народні пісні (на вибір учителя); М. Сільванський. Музична казка «Івасик-

дитячих музичних інструментах;

українські народні пісні, найвідоміші танці;

музичні казкові образи;

спостерігає:

за змінами настрою і характеру музичних творів;

розпізнає:

життєвий зміст музики;

уміє:

виразно співати; пластичними рухами передавати емоційний зміст і характер музичних творів; висловлювати власні враження про музичні твори;

розрізняє на слух:

вокальну та інструментальну музику; яскраво виражені пісенні, танцювальні, маршові твори;

називає:

окремі види українських народних пісень і танців, окремі музичні інструменти; музичні твори і пісні, що звучали у класі; *порівнює (з допомогою вчителя):*

життєвий зміст, настрої і характер нескладних музичних творів;

наводить приклади:

музичних творів, що звучали у класі;

пояснює:

значення термінів, які використовуються на уроці;

дотримується правил:

поведінки в музичному

Телесик»; М. Леонтовича “Гра в зайчика”, “Женчичок-брєнчичок”, “Мак”; К. Стеценко. “Вечірня пісня”; С. Майкапар. «Весною»; С. Прокоф'єв. «Вечір»; П. Чайковський. «Вальс»; В. Косенко. «Казка»; українські троїсті музики (на вибір учителя).

Варіативний матеріал для сприймання

Українські народні пісні, веснянки за вибором; танці України і народів світу (козачок, полька, вальс тощо); П. Чайковський. „Дитячий альбом” („Старовинна французька пісенька”, „Вальс” та ін. за вибором); Д. Кабалєвський. „Три кити”; С. Прокоф'єв. „Марш”, „Вальс” із балету „Попелюшка”; Є. Юцевич. „Марш”; В. Сильєвстров. „Марш”; М. Глінка. „Полька”; М. Лисенко. Пісня Лисички з опери „Коза-дереза”; В. Барвінський. „Сонечко”; Й. Штраус. Вальс „Весняні голоси” (фрагмент); музика у виконанні окремих музичних інструментів, ансамблю сопілкарів, троїстих музик, різних видів оркестрів (обр. укр. нар. мелодій та фрагменти творів за вибором); В. А. Моцарт. „Маленька нічна музика” (фрагмент); Д. Кабалєвський. „Сурма і барабан”; П. Чайковський. „Пісня без слів”, „Баба-яга”, „Вальс квітів”; К. Сен-Санс. „Лебідь”, „Слон”; Ф. Шопен. „Полонез” або ін. фортепіанні мініатюри; А. Вівальді. „Літо” (фрагмент концерта у скрипковому й органному виконанні).

Основний матеріал для виконання

Б. Фільц. “Морозець”; Я. Степовий. “Сніжинки”, М. Завалішина. “Ми любимо весну”; О. Янушкевич. «Мама і я»; Т. Жупанин. “Рання бджілка”; А. Філіпенко. “Зацвіла в долині”, Я. Степовий. “Щебетала пташечка”.

Додатковий матеріал для виконання

В. Биченко. «Зима»; Р. Кудашева. «Ялинка»; М. Ведмедєря. “На що схожа

класі, слухання музики та співу; елементарного музикування

доброта? ”; Ю. Рожавська. „Весняночка”; В. Верменич. „Іде весна”; О. Білаш. „Калачі”; І. Кириліна. „Засмутилось кошеня”; А. Філіпенко. «Біля мами гарно нам»; В. Гребенюк. «Маленькі наші ноги»; Ж. Колодуб. „Пісенька каченят”; українські народні пісні «Ой минула вже зима», «Іди, іди, дощику»; Б. Фільц. „Вийшли дітоньки на луг”; В. Таловиря. „Принесла тепло весна”, „Чалапає дощик”; українські народні пісні „Сопілка”, „Край долини мак”; О. Білаш. „Фіолетові заграви”, „Непосида”; М. Рожко. „Літній піснеграй”.

Варіативний матеріал для виконання

Українські народні пісні „Вийди, вийди, сонечко”, „Корольок”, „Два півники” та ін.; А. Філіпенко. „Ой заграйте, дударики”, „Зяблик”; М. Ведмедеря. „Козачата”; М. Лисенко. Пісня Лисички (з опери „Коза-дереза”); А. Павлюк. „Святковий хоровод”; Т. Попатенко. „Пісенька про пісеньку”; В. Іванников. „Наша мама”; В. Верменич. „Повертайся, ластівко”; білоруська нар. пісня „Савка та Гришка”; М. Ведмедеря. „Моя сопілка”, „Віночок”; Ю. Михайленко. „Грає веснонька!”, А. Філіпенко. „Вічний вогонь”.

Матеріал для музикування та

виконання в русі

Український народний танець „Аркан”; Е. Сіліньш. «Поїзд»; М. Назарець. „Кіт і мишка”; українська народна пісня „Танок мишей”; А. Вієру. „Кішка і собака”, „Мавпочка”; українські народні пісні „Вийди, вийди, сонечко», «Ой прийшла весна», „Подольночка”; українські веснянки „Чижик”, «Жайвір прилетів», „Кривий танець”; Н. Май. „Кап-кап”, „Виглядаєм сонечко”; пісні-ігри „Іде, іде дід, дід”, „Іди, іди, дощику”; В. Верховинець. Пісня-гра «Гоп-гоп».

До уваги вчителів! Повністю програму з музичного мистецтва для 1–4 класів можна знайти на сайті МОНмолодьспорту України <http://mon.gov.ua/index.php/ua/diyalnist/osvita/doshkilna-ta-zagalna-serednya/5770>.

СУЧАСНІ ВИМОГИ ДО ВИКЛАДАННЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

З 1 вересня 2012 року розпочинається впровадження Державного стандарту початкової загальної освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 462 від 20.04.2011 «Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти».

Оскільки період навчання дитини в початковій школі є початком особливої навчальної діяльності, яка вимагає від дитини не лише значного розумового напруження, а й більшої фізичної витривалості, вольових зусиль, новий зміст Державного стандарту укладений відповідно до мети початкової школи з урахуванням пізнавальних можливостей і потреб учнів початкових класів, визначає зміст загальної початкової освіти, спрямовує навчально-виховний процес на формування і розвиток духовно-моральних та інтелектуальних цінностей молодших школярів.

Державний стандарт сформовано на засадах особистісно орієнтованого і компетентнісного підходів, що зумовлює чітке визначення результативної складової засвоєння змісту.

Згідно зі стандартом освітній процес у початковій школі спрямовується на досягнення результатів навчання учнів початкових класів – сформованих ключових і предметних компетентностей.

Набуття загальнонавчальних та цільових компетентностей діяльності є фундаментом наступного успішного навчання школяра в основній школі.

В основу систематизації матеріалів нової редакції Державного стандарту початкової загальної освіти покладено освітні галузі «Мови і літератури», «Математика», «Природознавство», «Суспільствознавство», «Мистецтво», «Технології», «Основи здоров'я і фізична культура».

Освітня галузь «Мистецтво» реалізується через навчальні предмети «Образотворче мистецтво» і «Музичне мистецтво» або інтегрований курс «Мистецтво». Зазначимо, що загальноосвітній навчальний заклад може обирати окремі курси музичного та образотворчого мистецтва або інтегрований курс «Мистецтво».

Типові навчальні плани містять інваріантну складову, сформовану на державному рівні, обов'язкову для всіх загальноосвітніх навчальних закладів незалежно від їх підпорядкування і форм власності, та варіативну, в якій передбачено додаткові години на вивчення предметів інваріантної складової, курси за вибором, індивідуальні та групові заняття, консультації.

У загальноосвітніх навчальних закладах з навчанням мовами національних меншин, у спеціалізованих школах (класах) дозволяється за рахунок загального навчального навантаження збільшувати гранично допустиме навантаження учнів до меж, встановлених санітарно-гігієнічними нормами.

Навчальні програми з музичного мистецтва для загальноосвітніх навчальних закладів

У 2012/2013 н.р., як і в попередні роки, предмети галузі «Мистецтво» будуть вивчатися за декількома навчальними програмами, а саме:

У **1-х** класах навчання здійснюватиметься за новими програмами, створеними відповідно до нового Державного стандарту початкової загальної освіти «**Музичне мистецтво**» Видавничий дім «Освіта», 2012 р; «**Образотворче мистецтво**» Видавничий дім «Освіта», 2012 р «**Мистецтво**» Видавничий дім «Освіта», 2012 р.

У **2-4** класах здійснюватиметься за чинними навчальними програмами:

- «Мистецтво» К. : «Початкова школа», 2006;
- «Музика» К. : «Початкова школа», 2006;

В основній школі навчання з музичного мистецтва здійснюватиметься за програмами:

- «Музичне мистецтво. 5–8 кл.» вид. «Перун», 2005 р.;
- «Інтегрований курс «Мистецтво 5–8 кл.» вид. «Перун», 2005 р.

Типові навчальні плани загальноосвітніх навчальних закладів

Робочі навчальні плани на 2012/2013 навчальний рік складаються згідно листа Міністерства від 23.05.12 р. №1/9-399 для:

- 1-х класів - за Типовими навчальними планами початкової школи, затвердженими наказом МОНмолодьспорт України від 10.06.2011 № 572;
- 2–4 класів – за Типовими навчальними планами початкової школи, затвердженими наказом МОН України від 29.11.2005 [№ 682](#);
- 5–9-х класів – за Типовими навчальними планами загальноосвітніх навчальних закладів, затвердженими наказом МОН України від 23.02.2004 [№ 132](#), зі змінами, внесеними наказом МОН України від 05.02.2009 [№ 66](#);
- 10–11-х класів – за Типовими навчальними планами загальноосвітніх навчальних закладів III ступеню, затвердженими наказом МОН України від 27.08.2010 [№ 834](#);
- спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням предметів художньо-естетичного циклу: 1 клас – за Типовими навчальними планами початкової школи, затвердженими наказом МОНмолодьспорт України від 10.06.2011 № 572 (додатки 6–7); 2–9 класи – за Типовими навчальними планами спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов та предметів художньо-естетичного циклу, затвердженими наказом МОН України від 13.05.2005 [№ 291](#), з урахуванням змін в розподілі навчального часу та загальної кількості годин, визначених Типовими навчальними планами початкової

школи (наказ МОН України від 29.11.2005 № 682); 10–11 класи – за Типовими навчальними планами загальноосвітніх навчальних закладів III ступеня, затвердженими наказом МОН України від 27.08.2010 №834 (додатки 21 та 22);

- 8-9-х класів загальноосвітніх навчальних закладів з поглибленим вивченням окремих предметів – за Типовими навчальними планами, затвердженими наказом МОНмолодьспорт України від 23.05.2012 р. № 616.

Для реалізації Державного стандарту початкової загальної освіти розроблені **нові підручники для 1-го класу з усіх предметів інваріантної складової**, якість яких визначалася під час Всеукраїнського конкурсу рукописів підручників для учнів 1–4-х класів загальноосвітніх навчальних закладів предметними експертними комісіями, установами Національної академії педагогічних наук України та загальноосвітніми навчальними закладами.

Підручникам для 1-х класів – переможцям Всеукраїнського конкурсу надано гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України» відповідно до наказу МОНмолодьспорту України від 07.02.2012 № 118 «Про надання грифа навчальній літературі»:

- «Музичне мистецтво. 1 клас» (авт. Аристова Л. С., Сергієнко В. В.);
- «Музичне мистецтво. 1 клас» (авт. Лобова О. В.)
- «Мистецтво. 1 клас» (авт. Масол Л. М., Гайдамака О. В., Очеретяна Н. В.).

Типовими навчальними планами для 1 класів загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою передбачено 1 годину на предмет **«Музичне мистецтво»**, 1 годину на предмет **«Образотворче мистецтво»**, або 2 години на інтегрований курс **«Мистецтво»**.

Звертаємо увагу на те, що відповідно до Типових навчальних планів для початкової школи з вивченням російської чи іншої мови національної меншини, спеціалізованої школи з поглибленим вивченням іноземних мов (додатки 2–5 до наказу МОНмолодьспорту від 10.06.2011 № 572) на вивчення предметів художньо-естетичного циклу передбачено 1 навчальна година. Проте, для повної реалізації вимог Державного стандарту

початкової загальної освіти (освітня галузь «Мистецтво») **рекомендуємо** використовувати додатково 1 годину за рахунок варіативної складової навчального плану.

Музичне мистецтво (2–8 класи)

Як і в минулі роки, вивчення музики в 2–4-х класах здійснюватиметься за програмами авторів О. Ростовського, Л. Хлебнікової, Р. Марченко або О. Лобової (вид. «Початкова школа», 2006р.). Причому, тематичний зміст програми О. Ростовського відкриває можливість досягнення цілісності та єдності навчального процесу всього навчального курсу на основі єдиної музично-педагогічної концепції, яку продовжує програма з музичного мистецтва для 5–8 класів (авт. Б. Фільц та ін.), вид. «Перун», 2005 р.

Альтернативою вивченню автономних предметів «Музичне мистецтво» та «Образотворче мистецтво» може бути інтегрований курс за програмою «Мистецтво» (авт. Л. Масол та ін.) для 2–4 класів (вид. «Початкова школа», 2006 р.) та 5–8 кл. (вид. «Перун», 2005 р.).

Зміст усіх зазначених вище програм реалізовано в електронних навчально-методичних посібниках видавництва «Контур-плюс» (м. Рівне).

Музичне мистецтво 5 клас

Основною функцією змісту програми для 5-го класу є формування в учнів цілісного сприймання світу на основі взаємозв'язків різних видів мистецтва. Програмовий зміст 5-го класу розподілений за темами розділів: „Музика і мистецтво слова” – I семестр, „Музика і візуальні види мистецтва” - II семестр.

Музичне мистецтво 6 клас

Метою вивчення музичного мистецтва у 6-му класі є формування в учнів ціннісних орієнтацій у сфері музичного мистецтва, виховання здатності та потреби спілкуватися, пізнавати життя та себе шляхом художньо-творчого самовираження і самореалізації. Структурними особливостями програми 6-го класу є розподіл за темами розділів і семестрів: „Музика як мова почуттів” - I семестр, „Я і музика” - II семестр.

Під час поурочного розподілу тематичного змісту програми передбачено резервний час, який може використовуватися для проведення узагальнюючих уроків, зокрема уроків–концертів, тематичного оцінювання тощо.

Музичне мистецтво. 7 клас

Зміст програми 7–го класу розкриває зв'язки музики з життям, через опанування інтонаційно-образного змісту музичних творів та усвідомлення понять: стиль, драматургія, композиція, форма. Структурними особливостями програми 7–го класу „Палітра музичних образів” є розподіл змісту за темами розділів і семестрів. I семестр - „Образний зміст музики”(16 годин), II семестр – „Композиція музичного твору”(19 годин).

У I семестрі 7 класу учні виявляють різноманітні палітри музичних образів (ліричних, драматичних, героїчних, пасторальних тощо) як проявів життя, інтонаційної та життєвої природи музики. Визначають особливості музичних стилів (класичного, романтичного) та сфери їх емоційного впливу на людину. Виконують композиторські та народні пісні, які розкривають основні завдання теми. Продовжується розвиток вокально-хорових навичок. Інтерпретація, порівняння та характеристика музичних образів як відображення життєвих явищ у прослуханих та виконаних творах. Засвоюють основні музичні поняття і терміни: музичний образ, музичний стиль (романтичний, класичний). Усвідомлюють значення образу як змістової основи музичного твору.

У II семестрі відбувається аналізування драматургії та композиції музичних творів різних жанрів і форм (увертюра, симфонія, концерт, соната, ораторія) щодо відображення мозаїки навколишнього світу. Порівняння драматургічного розвитку музичних творів різних жанрів і форм. Визначення основних типів музичної драматургії: контрастного, конфліктного, безконфліктного. Характеристика особливостей побудови сонатної форми як зіставлення та розвитку різнохарактерних образів – проявів життя в їхньому співвідношенні. Виконання композиторських і народних пісень, які розкривають основні завдання теми. Розвиток вокально-хорових навичок. Засвоєння основних музичних понять і термінів: музична драматургія та її

типи, сонатна форма та її складові. Усвідомлення значення музичної драматургії як відображення явищ у їх взаємодії.

Особливої уваги потребує забезпечення цілісності та наступності у викла-данні музичного мистецтва між початковою та основною ланками шкільної освіти відповідно до змісту навчальних програм.

Пропонуються традиційні типи уроків і нетрадиційні форми уроку музичного мистецтва.

типи уроків:

- комбінований урок;
- урок введення в тему;
- урок поглиблення теми;
- урок узагальнення теми;
- синтетичний урок (бінарний, інтегрований)

форми уроків:

- урок-екскурсія;
- урок-вистава;
- урок-гра;
- урок-концерт;
- урок-дискусія;
- урок-диспут;
- урок-вікторина;
- урок-монографія.

Важливим при проведенні нетрадиційних форм уроків музичного мистецтва є натхнення, фантазія, творча уява, використання засобів музичної творчості, урахування природи музичного мистецтва, музичного досвіду учнів та природи їх музичних здібностей.

Музичне мистецтво. 8 клас

Зміст основного розділу програми 8-го класу «Музичне мистецтво і сучасність» розкриває соціокультурне значення музичного мистецтва в різні епохи, роль музики в сучасній культурі, сприяє усвідомленню учнями сутності та особливостей різних музичних стильових напрямів через сприймання музики. Допоміжну роль у цьому процесі відіграє засвоєння основних понять і термінів (*академічна (серйозна), розважальна (легка) музика, стильові напрями* тощо). У процесі художньо-

естетичного сприймання музики розвиваються відповідні уміння і навички.

Тема I семестру «Відлуння епох у музичному мистецтві» націлена на виявлення особливостей та відмінностей академічної і розважальної музики за їх життєвим змістом та призначенням, ролі музичного мистецтва в суспільстві та в житті окремої людини в різні історичні епохи. Увага учнів також має спрямовуватися на порівняння стильових напрямів розважальної музики (джаз, рок, диско тощо) за сферами їх емоційного впливу, визначення характерних рис творчості відомих композиторів та виконавців минулого й сучасності. Враховуючи попередній слухацький і виконавський досвід, учні в процесі аналізу-інтерпретації музичних творів вже здатні на певному рівні надавати характеристику основних рис творчості відомих композиторів, наводячи приклади музичної спадщини видатних представників різних національних культур. Виконання пісень (як і в попередні роки) спрямоване на розвиток вокально-хорових навичок учнів, та, безперечно, на розкриття основних завдань теми.

У процесі спостереження за інтонаційно-образною драматургією музичних творів різних епох, учні мають навчитися розпізнавати і називати основні види і жанри музики, стильові напрями в українській та зарубіжній музичній культурі за сферами їх емоційного впливу на людину, порівнювати принципи композиційної будови музичних творів щодо відображення ними життєвих образів.

Протягом 9-14-го уроків I семестру учні мають ознайомитись із основними стильовими напрямками легкої (розважальної, естрадної) музики різних країн світу. Важливо, щоб учні усвідомили, що джаз, рок- і поп-музика як складові масової музичної культури орієнтуються, передусім, на смаки й цінності переважної більшості слухацької аудиторії. Розвиток цих стильових напрямів залежить від багатьох, у тому числі й тимчасових, часто змінюваних чинників – стилю життя, моди, технічного розвитку тощо. Тому в царині масової музичної культури з'являються як малозмістовні твори з низькими художніми якостями, так і справжні шедеври. Завдання вчителя – навчити учнів розрізняти й належно оцінювати зразки легкої музики відповідно до їхніх змістових та художніх якостей.

Важлива роль тут належить традиційним домашнім завданням – слуханню музики в оточуючому культурному середовищі та її аналізу-інтерпретації на уроках. Навіть якщо учні в позаурочний час слухають музику не вищої художньої якості, її аналіз на уроці та зіставлення з кращими зразками світової естради, передбаченими програмою для сприймання, спрямовуватимуть інтереси учнів не на користь низькоякісних творів. Цей процес є дуже важливим, як і спрямовуюча роль учителя щодо формування естетичних смаків учнів. При цьому особливо актуальними є слова відомого діяча шкільної музичної освіти О.Апраксіної про те, що процес навчання слід будувати так, щоб діти, навчаючись, «не помічали, що їх виховують».

У процесі сприймання легкої музики не можна обійти увагою її виконавців – співаків, гурти тощо. Характеризуючи особливості музичних творів та риси творчості їх авторів, важливо вчити учнів аналізувати й висловлювати судження про творчий стиль того чи іншого виконавця, оскільки виконавська інтерпретація має особливе значення саме в легкій музиці.

Враховуючи велику кількість програмових орієнтовних творів легких стильових напрямів для сприймання, варто їх об'єднати в певні групи відповідно до кількості уроків та історичних етапів розвитку й становлення світової естради. Наприклад, 9-й урок I семестру присвячується джазу, його джерелам (спірічуел, блюз тощо) та видатним його представникам (Л. Армстронг, Е. Фіцджеральд, А. Козлов). На 10-му уроці діти слухають музику англомовного року (Е. Преслі, «Beatles», «Queen», «Pink Floyd»). Французький шансон звучатиме на 11-му уроці (Е. Піаф, Д. Дассен, П. Каас або М. Матьє та П. Морія). На 12-му уроці треба простежити етапи розвитку російської естради на прикладах її найвидатніших представників (І. Дунаєвський, Л. Утьосов, А. Пугачова, Б. Гребенщиков або К. Шульженко та В. Висоцький).

Особливу увагу учнів слід повернути до національної естради. Тому варто спочатку проаналізувати її народнопісенні джерела. Цьому присвячуємо наступний, 13-й урок, на якому звучатимуть українські пісні в їх автентичному звучанні та естрадній інтерпретації (А. Солов'яненко, Н. Матвієнко, тріо Мареничів). І, нарешті, на 14-му уроці розглядаємо основні етапи розвитку, стильові напрями й творчість видатних представників

української естради (В. Івасюк, «Смерічка», С. Ротару, Н. Яремчук, С. Вакарчук, гурт «Океан Ельзи»).

Зорієнтувавши учнів щодо характерних особливостей та етапів розвитку легкої музики на зазначених вище прикладах, що вже стали класичними, можна розглянути з учнями та проаналізувати основні тенденції розвитку найсучаснішої естради. Її зразки, запропоновані вчителем чи учнями, краще розглядати шляхом зіставлення з програмовими творами відповідно до країн та стильових напрямів, які вони представляють.

Зміст теми II семестру «Музика в діалозі з сучасністю» спрямований на узагальнення поняття про основні види, стилі і жанри музики та сферу їх емоційного впливу на людину на прикладі творчості найвизначніших представників світової музичної культури. Порівнюючи твори визначних композиторів – представників різних національних культур щодо специфіки відображення життя народу та їх побутування в сучасному суспільстві, вчимо учнів визначати характерні риси творчості провідних представників світової музичної культури, характеризувати їх творчу спадщину. Увага учнів має бути спрямована на інтерпретацію змісту прослуханих та виконаних творів щодо їх місця і ролі в житті сучасної людини та виявлення особливостей втілення образу світу в музичному мистецтві. Упродовж цього останнього семестру шкільного курсу музичного мистецтва відбувається закріплення учнями основних музичних понять і термінів, усвідомлення ними значення музичного мистецтва в сучасному суспільстві як складової культури людства.

Особливого значення набувають 11–18-й уроки II семестру. У програмі з музичного мистецтва (авт. О. Ростовського та ін.), що також ґрунтувалась на музично-педагогічній концепції Д. Кабалевського, ці уроки були об'єднані в загальну тему «Наші великі сучасники». У чинній програмі ця тема формально не визначена, оскільки в ній застосований семестровий принцип загального тематизму. Проте, цей ряд уроків – останніх уроків шкільного курсу музичного мистецтва – має сенс проводити, враховуючи як пріоритетну діалогову стратегію педагогічної взаємодії, у вигляді діалогів з митцями. З урахуванням зазначеного, останні уроки 8 класу присвячені творчості

найвидатніших представників світової й національної музичної культури – Л. Бетховена (або Й. С. Баха), М. Лисенка, П. Чайковського або (М. Мусоргського) та Є.Станковича (або Б. Лятошинського). Зважаючи на безперечну актуальність їхньої творчості в сучасному житті, такі уроки слід будувати саме як діалоги з «нашими видатними сучасниками». З метою проведення глибокого й змістовного «діалогу» з кожним митцем, творчості кожного з них присвячено по два уроки.

Пісенний матеріал у програмі 8 класу підібраний таким чином, що він органічно доповнює та продовжує зміст теми семестру, як і кожного уроку. Наприклад, вивчення пісні «Моя стежина» П. Майбороди починається на уроці, присвяченому творчості Л. Ревуцького. Як і симфонія № 2 Ревуцького, так і пісня П. Майбороди є загально визнаним шедевром й високодуховним зразком української професійної творчості. Пісня Дж. Леннона і П. Маккартні «Yesterday» розучуватиметься учнями на уроці, присвяченому британській та американській рок-музиці, а «Пісня про друга» В. Висоцького та «Червона рута» В. Івасюка – відповідно поряд зі сприйманням зразків російської та української естради. Напрочуд вдале місце на останніх уроках шкільного курсу музичного мистецтва посідають «Журавлина пісня» К. Молчанова та «Пісня на добро» І. Карабиця. Тому, зберігаючи цілісність уроку музичного мистецтва, твори для виконання слід аналізувати на рівні творів для сприймання в контексті конкретної семестрової теми і теми уроку, що сприятиме розвитку ціннісно-сенсової та комунікативної компетенцій учнів.

Привертаємо увагу до наявності у програмовому репертуарі для виконання кількох пісень неукраїнського походження. Перед розучуванням таких пісень вчитель спільно з учнями має вирішити, як їх виконувати – мовою оригіналу чи в перекладі на українську мову. У новостворених підручниках для 8 класу та в робочому зошиті «Щоденник музичних вражень» (авт. О. Корнілова) наявні обидва варіанти текстів.

Показовим результатом вивчення курсу музичного мистецтва на його останньому етапі у 8 класі має бути сформоване вміння кожного учня реалізувати засвоєні знання у власній творчій діяльності та виявлення готовності до використання набутих предметних компетенцій у процесі творчої самореалізації. Цьому

сприятимуть різноманітні творчі завдання для учнів, зокрема щодо втілення вражень від прослуханої чи виконаної музики у власних творчих доробках за допомогою засобів різних видів мистецтва. Такі спроби самовираження й розкриття свого ставлення до життя через мистецтво покликані спрямовувати учнів на розвиток універсальних якостей творчої особистості з високими духовними потребами, тобто на формування загальнокультурної компетенції.

Інтегрований курс «Мистецтво». 8 клас

У 8 класі зміст інтегрованого курсу «Мистецтво» традиційно будується на основі двох змістових ліній – музичне мистецтво і візуальне мистецтво, які доповнюються синтетичними мистецтвами (театр, хореографія, кіно). Курс спрямований на забезпечення розуміння учнями відмінних і споріднених рис у відображенні навколишнього світу засобами образних мов різних видів мистецтва, усвідомлення взаємозв'язків між ними, вміння застосовувати (переносити) набуті знання і вміння у практичній художньо-творчій діяльності.

Інтеграція набутих художніх знань відбувається за принципами:

- спільності та відмінності понятійних констант у різних видах мистецтва - трактування форми і змісту, композиції, динаміки, ритму, руху, динаміки, колориту (тембр), фактури;
- тематичної єдності;
- спільності та відмінності жанрово – стильових особливостей;
- спільності емоційно-образного стану.

Загальна тема року – «Мистецтво у культурі сучасності» у 8 класі розкриває особливості мистецтва ХХ століття. Вивчаючи тему I семестру «Художні напрями ХХ ст.», учні знайомляться з особливостями академічного мистецтва ХХ ст., новаторськими пошуками митців і появою великої кількості мистецьких течій і напрямів. «Подорожуючи» мистецькими стежками різних країн, учні знайомляться з художніми течіями і напрямками, що виникли протягом минулого століття. Зміст курсу пропонується будувати на визначних творах мистецтва, що яскраво репрезентують той чи інший мистецький вияв. Так, наприклад, авангардистські

пошуки – футуризм, абстракціонізм, кубізм в образотворчому мистецтві пропонується показувати на творах П. Пікассо, В. Кандинського, К. Малевича, П. Мондріана, О. Архипенка. У музичному мистецтві подібні пошуки нових засобів виразності виявилися в народженні нових методів (атональність, додекафонія, алеаторика), появі творів, образи яких втілювали ознаки індустріального середовища (наприклад, А. Онеггер «Пасифік 231»). Ознаки нових мистецьких течій по-різному проявлялися в різних видах мистецтва. Так, експресіоністичні, неофольклорні риси притаманні багатьом творам музичного, образотворчого і кіномистецтва того часу. А такі мистецькі напрями, як супрематизм, абстракціонізм були означені переважно в образотворчому мистецтві. На прикладі творів різних авторів (зокрема, українських) учням пропонується знайомство з цими мистецькими явищами. В епоху становлення нового синтетичного виду мистецтва – кінематографа посилилася взаємодія різних видів художньої творчості, зародилася кольоромузика. Учням пропонується ознайомитися з особливостями синтезу мистецтв.

Зміст теми II семестру висвітлює мистецьке середовище масової культури – музичне мистецтво естради (джаз, рок- і поп-музику), особливості дизайну та реклами, досягнення театру (народження нових жанрів – рок-опера, мюзикл), кіномистецтва тощо. До практичної діяльності учнів пропонуються для вивчення твори пісенного мистецтва, що вже стали класичними зразками («Два кольори», «Чорнобривці», «Червона рута», «Україна» тощо) Слухаючи джаз, аналізуючи «плюси» й «мінуси» рок - і поп- музики, особливості дизайну та реклами, учні будуть вчитися критично оцінювати різні художні явища, визначати їх вплив на культуру сучасного суспільства.

У 8 класі інтегрований курс «Мистецтво» розрахований на 1 годину інваріантної складової Типового навчального плану. Рішенням педагогічної ради загальноосвітнього навчального закладу викладання цього курсу доцільно доповнити ще однією годиною (за рахунок годин із варіативної складової Типового навчального плану) з метою розширення можливостей більш глибокого вивчення курсу та створення сприятливих умов для виконання художньо-творчих практичних робіт.

Концептуальні підходи щодо методики роботи за інтегрованими курсом «Мистецтво» викладено в методичному посібнику «Методика навчання мистецтва у початковій школі» (авт. Л. Масол, видавництво «Ранок», 2006).

ДЕЯКІ АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ У ВИКЛАДАННІ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Наголошуємо на тому, що навчальна діяльність учнів з дисциплін художньо-естетичного циклу у початковій та основній школі можуть проводитись у різних формах окрім письмових (запис учнями будь-якої інформації зі слів учителя чи з дошки, контрольних, самостійних робіт, написання рефератів), які спричиняють додаткове недоцільне навантаження учнів. Примусове ведення учнями зошитів, виконання письмових домашніх завдань є недоцільним і несприятливим для організації творчої мистецької діяльності.

Разом з тим, завдання та запитання наприкінці кожного підрозділу спонукають учнів пригадати (з подальшим обговоренням) твори інших видів мистецтва, що інтегрують навчальний процес з музичного мистецтва, які мають образний зміст, відповідний змістові певного музичного твору. Інший вид завдань спрямовує учнів відгукнутися на прослухану чи виконану музику власним творчим доробком – віршем, малюнком, мелодією. Тому пропонуємо на уроках музичного мистецтва використовувати Робочий зошит для учнів загальноосвітніх навчальних закладів «Щоденник музичних вражень» (авт. О. В. Корнілова) та звичайний зошит, в якому учні зможуть стисло занотувати інформацію, отриману на уроці (прізвище, імя, по-батькові композитора, назву музичного твору, деякі визначення). Але, слід наголосити на тому, що недоцільно використовувати зошити для записів лекцій, написання текстів пісень, нотної грамоти тощо.

З метою підвищення якості шкільної художньо-естетичної освіти слід уникати таких недоліків у навчально-виховному процесі:

- недотримання вчителем вимог навчальних програм та їх довільне трактування, зокрема на користь власних мистецьких уподобань або фахової спеціалізації (теоретик, хорový диригент, інструменталіст, вокаліст тощо);
- перенесення вчителем функцій спеціальної мистецької освіти в загальноосвітню школу (зокрема, нав'язування учням спеціальних теоретичних знань, не передбачених шкільними державними стандартами і програмами);
- заміна уроків мистецтва репетиціями чергових шкільних свят;
- проведення вчителем початкових класів замість уроків мистецтва уроків з інших дисциплін, нефахове й методично неграмотне проведення ним уроків мистецтва.

Художньо-естетична освіта завдяки розмаїттю засобів впливу на особистість і потенціальним можливостям посідає особливе місце в системі загальної середньої освіти, впливаючи на процес саморозвитку людської духовності, залучає людину до світових художніх надбань, що позитивно позначається на творчих та інтелектуальних здібностях не лише окремої особистості, а й суспільства в цілому як у певно визначених історичних умовах, так і в умовах його власного самовідтворення.

ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ ВАРІАТИВНОЇ СКЛАДОВОЇ НАВЧАЛЬНОГО ПЛАНУ В ГАЛУЗІ ШКІЛЬНОЇ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОЇ

За рахунок варіативної складової шкільного навчального плану може бути реалізоване поглиблене вивчення окремих предметів, а також вивчення факультативних курсів та курсів за вибором, що є складовою допрофільної і профільної підготовки учнів. Особливістю шкільної художньо-естетичної освіти є її наскрізність та наступність. Тобто, переважна більшість факультативних курсів та курсів за вибором вивчаються учнями впродовж кількох років і взаємодоповнюють один одного за змістом. Частково за рахунок варіативної складової навчального плану шляхом виділення однієї

додаткової години, починаючи з початкової школи, може бути запроваджене поглиблене вивчення мистецьких дисциплін. Для цього рекомендуємо використовувати програми «Музика. 1–4; 5–8 класи», 2 години на тиждень (авт. О. Гумінська) та «Образотворче мистецтво. 1–4; 5–7 класи», 2 години на тиждень, авт. Н. Ковальчук (обидві – вид. «Торсінг», 2006 р.). Концентричний принцип будови зазначених програм надає можливість повторного та щоразу глибшого опанування їх змісту на різних рівнях навчання. Програми О. Гумінської мають навчально-методичне забезпечення: календарно-тематичне планування, музичні хрестоматії та

фонохрестоматії з 1 по 8 клас (вид. «Навчальна книга – Богдан», м. Тернопіль).

Поглиблене вивчення мистецьких дисциплін у початковій школі створює передумови для якісної допрофільної підготовки учнів основної школи, що в подальшому дасть їм можливість свідомо обрати профіль навчання. У старшій школі вивчення обраних учнями факультативних курсів та курсів за вибором допомагатиме їм визначитися із вибором майбутньої професії. Вивчення факультативних курсів та курсів за вибором організовується за рахунок годин варіативної складової навчальних планів загальноосвітніх навчальних закладів за умови наявності бажання учнів їх вивчати і створення належних умов для їх опанування. Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України сформовано та рекомендовано два збірники програм факультативних курсів та курсів за вибором для спеціалізованих загальноосвітніх шкіл музичного та художнього профілю. Збірники видано видавництвом «Ранок» у 2009 році. Пропоновані в збірниках програми можуть використовуватися не лише в спеціалізованих школах, а й у *будь-яких загальноосвітніх навчальних закладах для допрофільної підготовки учнів*. У залежності від змісту, деякі з пропонованих програм призначені для вивчення впродовж одного навчального року («Музичне краєзнавство», «Етнодизайн», «Креслення», «Екологія та образотворче мистецтво»), інші, і таких більшість – упродовж кількох років. Також слід зазначити, що вікові особливості дітей шкільного віку щодо сприймання та навчання мистецтва вимагають впровадження в навчальний процес певних мистецьких курсів за вибором ще в початковій школі. Так,

починаючи з 1–2 класу, використовуючи години варіативної складової навчального плану, можна вивчати такі факультативні курси та курси за вибором, як «Декоративно-ужиткове мистецтво», «Театральне мистецтво», «Хореографія», «Сопілка», «Бандура» та інші. У збірниках також наявні програми для здійснення допрофільної підготовки учнів основної школи: «Світова художня культура», «Графіка», «Живопис», «Українське народне мистецтво», «Креслення», «Етнодизайн», «Музичне краєзнавство» тощо. Зміст деяких із пропонованих програм потребує продовження його опанування у класах старшої школи: «Театр», «Хоровий клас», «Музичні ансамблі», «Я та естетика», «Етикет», «Основи культурології». Збірники укладено з програм, розроблених авторами та авторськими колективами з різних регіонів України, у складі яких вчителі, методисти, науковці, зокрема співробітники Академії педагогічних наук України.

Розвиткові творчих здібностей учнів сприятимуть зокрема короткотривалі (від 12-ти годин) та різноманітні за змістом факультативні курси і курси за вибором, переважна більшість яких розроблена Академією дитячої творчості м. Миколаєва.

Така варіативність надасть учителю можливість обрати програму відповідно до власних поглядів, уподобань та можливостей учнів. Підвищенню ефективності шкільної художньо-естетичної освіти, зокрема – поглибленої, допрофільної та позакласної сприятиме використання у навчально-виховному процесі нових методичних та навчально-методичних посібників, виданих у різних областях країни. До уваги вчителів мистецьких дисциплін пропонуються: збірка пісень для учнів молодших класів «Веселчині фарби» (авт. Л. Равлюк, вид. «Технодрук», м. Чернівці, 2005 р.) та збірка пісень «Калина з Чорногори» (авт. Л. Равлюк, вид. «Технодрук», м. Чернівці, 2007 р.), «Інструментальна музика. ч. 1. Жанри вокального походження» (авт. Л. Назар та ін., Інформаційно-методичний центр освіти м. Львова, 2009 р.), «Жанр прелюдії в інструментальній музиці» (авт. Л. Назар, Інформаційно-методичний центр освіти м. Львова, 2006 р.), «Стильові напрямки архітектури Львова» (авт. А. Васільєва, О. Гурин, Інформаційно-методичний центр освіти м. Львова, 2009 р.), методичний посібник «Художня культура: уроки для 9 класу» (авт. І. Ласкій,

Інформаційно-методичний центр освіти м.Львова, 2009 р.), робочий зошит з мистецтва для 5 класу (авт. М. Серганіди, Л. Гайворонська, м. Луганськ, 2009 р.), «Методичні та дидактичні матеріали» (орієнтовне календарно-тематичне планування, поурочні методичні розробки, словник мистецьких термінів, посібник-зошит для учнів, відео- та аудіо матеріали; авт. С. Федун, О.Чорний).

ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ

З урахуванням зауважень та пропозицій, що надійшли на сайт Міністерства освіти і науки України, було доопрацьовано критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з дисциплін художньо-естетичного циклу.

Особливістю системи оцінювання досягнень учнів з дисциплін художньо-естетичного циклу є її багатофункціональність, що зумовлена багатоконпонентністю змісту мистецької освіти, спрямованої на цілісне формування художньо-естетичної культури учнів. Основними видами оцінювання є **поточне і тематичне** (відповідно до тем конкретної програми, за якою працює вчитель), а також **семестрове і річне**.

Поточне оцінювання - це процес встановлення рівня навчальних досягнень учня (учениці) в оволодінні змістом предмета, уміннями та навичками відповідно до вимог навчальних програм.

Об'єктом поточного оцінювання є знання, вміння та навички, самостійність оцінних суджень, досвід творчої діяльності та емоційно-ціннісного ставлення до навколишньої дійсності.

Поточне оцінювання здійснюється у процесі поурочного вивчення теми. Його основними завдання є: встановлення й оцінювання рівнів розуміння і первинного засвоєння окремих елементів змісту теми, встановлення зв'язків між ними та засвоєним змістом попередніх тем, закріплення знань, умінь і навичок. Формами поточного оцінювання є індивідуальне, групове та фронтальне опитування. Інформація, отримана на

підставі поточного контролю, є основною для коригування роботи вчителя на уроці.

Тематичному оцінюванню навчальних досягнень підлягають основні результати вивчення теми (розділу). *Тематична оцінка* виставляється на підставі результатів опанування учнями матеріалу теми впродовж її вивчення з урахуванням поточних оцінок та навчальної активності школярів.

Оцінка за семестр виставляється за результатами тематичного оцінювання, а *за рік* - на основі семестрових оцінок. Коригуванню підлягає лише семестрова оцінка.

Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів із дисциплін художньо-естетичного циклу

Особливістю системи оцінювання досягнень учнів із дисциплін художньо-естетичного циклу є її багатофункціональність, що зумовлена багато-компонентністю змісту мистецької освіти, спрямованої на цілісне формування художньо-естетичної культури учнів, і передбачає:

- формування в учнів емоційно-естетичного ставлення до дійсності, світоглядних орієнтацій, особистісно-ціннісного ставлення до мистецтва, вітчизняної та зарубіжної художньої культури;
- розвиток емоційно-почуттєвої сфери, оригінального асоціативно-образного мислення, універсальних якостей творчої особистості;
- формування знань та уявлень про мистецтво, розуміння специфіки художньо-образної мови різних видів мистецтва, здібності до сприймання та інтерпретації художніх творів;
- розширення естетичного досвіду, вмінь і навичок у сфері мистецької діяльності, потреби в художньо-творчій самореалізації та духовному самовдосконаленні.

Об'єктами перевірки та оцінювання у процесі вивчення мистецьких дисциплін учнями мають стати:

- здатність учнів сприймати, розуміти і відтворювати твори мистецтва, інтерпретувати їх художньо-образний зміст (висловлювати власне естетичне ставлення);

- вміння і навички з практичної художньої діяльності (відтворення за зразком), досвід самостійної та творчої діяльності (застосування набутих знань і вмінь у змінених, зокрема, проблемно-пошукових ситуаціях);
- обізнаність у сфері мистецтв – елементарні знання та уявлення про мистецтво, його основні види і жанри, розуміння художньо-естетичних понять та усвідомлене користування відповідною термінологією, уявлення про творчість відомих вітчизняних і зарубіжних митців (мистецтвознавча пропедевтика);
- загальна естетична компетентність, художньо-образне мислення учнів як інтегрований результат навчання, виховання й розвитку.

Рівні навчальних досягнень	Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з музичного мистецтва
I. Початковий	1	Учень (учениця) сприймає музичні твори на частковому рівні, небагатослівно їх характеризує, демонструє слабо сформоване художньо-образне мислення, елементарні навички та вміння у практичній музичній діяльності
	2	Учень (учениця) володіє незначною частиною тематичного матеріалу, має слабо сформований рівень сприйняття музичних творів, виявляє певні вміння та навички, володіє незначною частиною спеціальної музичної термінології, словниковий запас дозволяє викласти думку на елементарному рівні
	3	Учень (учениця) здатний сприймати фрагменти музичних творів з конкретним образно-художнім змістом, знає незначну частину музичного тематичного матеріалу; послуговуючись обмеженим термінологічним та словниковим запасом
II. Середній	4	Учень (учениця) здатний сприймати та виконувати музичні твори на репродуктивному рівні, але не розуміє

		художньо-образної сфери музичних творів; застосування знань та спеціальної музичної термінології на практиці задовільне
	5	Учень (учениця) володіє навичками й уміннями, які дають змогу проаналізувати чи виконати окремі музичні твори, котрі мають художньо конкретну словесну, понятійну основу; але не завжди вміє інтерпретувати музичні твори, які вимагають абстрактного художнього мислення; виявляє недостатнє знання спеціальної музичної термінології; словниковий запас небагатий
	6	Учень (учениця) здатний сприймати і відтворювати основну частину музичного матеріалу, але має слабо сформоване художнє мислення, не завжди послідовно та логічно характеризує музичні твори, його розповідь потребує уточнень і додаткових запитань; учень (учениця) виявляє знання і розуміння основних тематичних положень, але не завжди вміє самостійно зробити порівняння, висновок щодо прослуханої чи виконаної музики
III. Достатній	7	Учень (учениця) здатний сприймати та виконувати музичні твори, але робить непереконливі висновки, непослідовно викладає свої думки, допускає термінологічні помилки; Учень (учениця) знає найважливіший тематичний музичний матеріал, але знання нестійкі; спостерігаються помітні позитивні зміни у музичній діяльності учня
	8	Учень (учениця) уміє сприймати і виконувати музичні твори, досить повно аналізує художньо-образний зміст твору, але має стандартне мислення, йому бракує власних висновків, асоціацій, узагальнень, не завжди вміє поєднувати музичні твори

		та життєві явища; недостатньо володіє спеціальною музичною термінологією при аналізі музичних явищ
	9	Учень (учениця) виявляє достатнє засвоєння тематичного музичного матеріалу, але допускає неточності у використанні спеціальної музичної термінології, які потребують зауваження чи коригування, трапляються поодинокі недоліки у виконанні музичного твору і художньо-образному оформленні своїх роздумів щодо прослуханої музики; не завжди самостійно систематизує та узагальнює музичний матеріал
IV. Високий	10	Учень (учениця) має міцні знання програмового матеріалу, але, аналізуючи музичні твори, допускає несуттєві неточності у формулюваннях, при використанні спеціальної музичної термінології, а також під час виконання музичних творів, у більшості випадків уміє обґрунтовано довести свою думку щодо музичних явищ, йому важко виконати окремі фрагменти музичного твору. Вказані неточності може виправляти самостійно
	11	Учень (учениця) володіє тематичним музичним матеріалом у межах програми, вміє використовувати набуті знання, уміння і здібності у нових музичних завданнях, демонструє знання спеціальної музичної термінології, їх усвідомлення та міцність, уміння систематизувати, узагальнювати, інтерпретувати музичні твори, асоціювати їх з творами інших мистецтв та життєвими явищами, застосовувати здобуті знання у музичній діяльності
	12	Учень (учениця) має глибокі, ґрунтовні знання тематичного музичного матеріалу у межах програми, здатний узагальнювати,

		сприймати та виконувати музичні твори, застосовувати асоціативні зв'язки між музичними творами, творами інших мистецтв та життєвими явищами; свідомовикористовувати спеціальну музичну термінологію у роздумах, висновках та узагальненнях щодо прослуханого чи виконаного твору, пропонує нетипові, цікаві художньо-творчі уявлення; рівень світосприйняття і світовідчуття мистецького мислення достатньо високий; самостійно використовує набуті знання, уміння та здібності в музичній діяльності
--	--	-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------

НАВЧАЛЬНО МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТА „МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО”

У 2012–2013 н. р. викладання предмета музичне мистецтво здійснюватиметься:

для 1-х класів – переможцям Всеукраїнського конкурсу надано гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України» відповідно до наказу МОНмолодьспорту України від 07.02.2012 № 118 «Про надання грифа навчальній літературі»:

- «Музичне мистецтво. 1 клас» (авт. Аристова Л. С., Сергієнко В. В.);
- «Музичне мистецтво. 1 клас» (авт. Лобова О. В.)
- «Мистецтво. 1 клас» (авт. Масол Л. М., Гайдамака О. В., Очеретяна Н. В.).

у 2–4 класах початковій школі відповідно до чинної типової програми з музики (авт. О. Ростовський та ін.); вид. „Шкільний світ, 2001., ж-л „Початкова школа”–2002–2004., ж-л „Мистецтво і освіта” № 1, 2/2007. Для 1–4 класів видано фонохрестоматію („Генеза”, Київ-1996.)

у 5–8 класах – за програмою „Музичне мистецтво” для 5–8 класів (автори Б. Фільц, І. Белова та ін.). 2005.

Навчально методичне забезпечення програми для 5-го класу складають: підручники авторів О. Волошиної, О. Мільченко (вид. „Перун”, 2005.) та О. Лобової (вид. „Школяр”, 2005.); нотна та фонохрестоматії (вид. „Гроно”, 2005.); методичний посібник, (календарне планування, поурочні розробки) та робочий зошит для учнів (вид. „Перун”, 2005.)

Для вивчення музичного мистецтва у 6 класі створено два підручники. Підручник „Музичне мистецтво авторів О. Волошиної, А. Левченко, О. Мільченко (вид. „Перун”, 2006.) та О. Лобової („Школяр”, 2006.). Для вивчення музичного мистецтва у 6 класі підготовлено до випуску нотну та фонохрестоматію (вид. „Гроно”), робочий зошит для учнів („Перун”, 2006), видано методичний посібник для вчителя („Перун”, 2006).

Для вивчення музичного мистецтва у 7 класі загальноосвітніх навчальних закладів колективом авторів у складі Макаренко Г. М., Наземної Т. О., Міщенко Н. І., Дорогань Л. О. створено підручник «Музичне мистецтво» (вид. «Оберіг», 2007).

Для 8 класу МОНмолодьспорту України рекомендовано до використання в навчально-виховному процесі два підручники з музичного мистецтва: авторів О. Волошиної, А. Левченко, О. Мільченко (видавництво «Веста»); авторів Г. Макаренко, Т. Наземної та ін. (видавництво «Оберіг»). Викладання інтегрованого курсу „Мистецтво” здійснюватиметься: у початковій школі за програмою „Мистецтво” (автори Л. М. Масол та ін., ж-л „Початкова школа” № 8/2001, № 6/2002, ж-л „Мистецтво і освіта” № 1/2007); у 5–6 класах – за програмою „Мистецтво” (автори Л. М. Масол та ін., ж-л „Мистецтво і освіта” № 1/2005). Для вивчення інтегрованого курсу „Мистецтво” створено підручники: „Мистецтво” 2-й клас (авт. Л. М. Масол, Е. В. Белкіна, вид. „Адеф Україна”, 2004.) ; „Мистецтво” 3 клас. (авт. Л. М. Масол, Е. В. Белкіна, вид. „Нова книга”, 2003); „Мистецтво” 5 клас. (авт. Л. М. Масол, О. В. Калініченко, О. В. Гайдамака, вид. „Промінь”, 2006.); „Мистецтво” 6 клас. (авт. Л. М. Масол, О. В. Калініченко, О. В. Гайдамака, вид. „Промінь”, 2005.).

Основною ознакою програми „Мистецтво” є варіативність, що зумовлює вільний вибір учителем програмового матеріалу та варіантів його компонування при поурочному плануванні, а також відповідних методик і технологій.

Інформація щодо рекомендованої міністерством навчально-методичної літератури з дисциплін художньо-естетичного циклу щороку подається в Переліку програм та навчально-методичного забезпечення в Інформаційному збірнику Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

З новими досягненнями в царині культури, мистецтва і мистецької педагогіки можна ознайомитися на сторінках фахового журналу «Мистецтво та освіта». Журнал друкує інформаційні матеріали, методичні рекомендації та розробки, а також нотні додатки, що покликані допомагати в реалізації змісту освітніх галузей «Мистецтво» та «Естетична культура» в шкільному навчально-виховному процесі.

Нагадуємо, що відповідно до наказу МОН від 01.09.2009 р. № 806 «Про використання навчально-методичної літератури у загальноосвітніх навчальних закладах», загальноосвітнім навчальним закладам дозволяється використовувати в організації навчально-виховного процесу лише навчальні програми, підручники та навчально-методичні посібники, що мають відповідний гриф Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України або схвалення відповідної комісії Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства.

Навчально-виховний процес середньої та старшої школи, як і в попередні роки, буде проводитися за чинними навчальними програмами та навчально-методичним забезпеченням.

Усе навчально-методичне забезпечення, рекомендоване Міністерством до використання в навчальних закладах, зазначено у Переліках навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, розміщених на офіційних веб-сайтах МОНмолодьспорту (www.mon.gov.ua) та Інституту інноваційних технологій і змісту освіти (www.iitzo.gov.ua).

ВИКРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Нові тенденції розвитку культури інформаційного суспільства, пов'язані з глобальним поширенням мас-медіа, не можуть не впливати на систему освіти та виховання, яка в усі

часи гнучко реагувала на соціокультурні умови і потреби. Естетичне ставлення школярів до світу, до різних видів мистецтва формується переважно під впливом стихійних

факторів соціального оточення, зокрема засобів масової інформації, особливо телебачення. На допомогу вчителю музичного мистецтва в інформаційному просторі мережі Інтернет існує велика кількість Web-сайтів, на яких розміщено інформацію, присвячену царині мистецтва.

Зокрема, сайт www.makrus-studio.narod.ru пропонує великий вибір записів вокальної та інструментальної музики, зокрема «мінусівок» пісень (у тому числі дитячих) у різних форматах. Архів сайту постійно оновлюється. У нових випусках часопису «Артклас», а також на сайті

www.artclass.lviv.ua до уваги учнів та вчителів цікаві й змістовні ілюстровані матеріали з образотворчого мистецтва та художньої культури.

Сторінки сайту <http://schools.techno.ru/sch1529/mxk/mxk.htm> (Світова художня культура) призначені передусім для вчителів і містять інформацію щодо використання тих чи інших творів мистецтва у процесі навчання художньої культури, а також щодо етапів розвитку художньої культури.

На сайті <http://artclassic.edu.ru/> можна знайти навчально-методичні матеріали з художньої культури, статті про види мистецтва, стилі, епохи, жанри. Зручним на цьому сайті є пошук за автором твору, назвою та періодом його створення.

Сайт <http://www.classic-music.ru/> містить такі розділи:

- композитори (біографії і творчі портрети);
- виконавці (диригенти, співаки, піаністи, скрипалі, віолончелісти та ін.);
- факти (цікаві та маловідомі факти з життя видатних особистостей);
- афоризми (висловлювання видатних особистостей);
- інструменти (енциклопедія старовинних і сучасних інструментів);
- словник музичних термінів;
- наші проекти (кращі сайти про класичну музику).

Сайт <http://www.world-art.ru> (World Art : Art in all display) є зручно класифікованим і великим за обсягом каталогом творів

мистецтва у царинах живопису, літератури, анімації, кіно, архітектури. Сайти – картинні галереї: <http://rusportrait.narod.ru>; <http://jivopis.ru>; <http://ruslandscape.narod.ru>; <http://rusgenre.narod.ru>. Інформацію про музеї та посилання на Web-сторінки кращих музеїв Європи і світу можна знайти на сайті <http://www.kontorakuka.ru/museums/right.htm>.

В інформаційному просторі мережі Інтернет існує велика кількість Web-сайтів, на яких розміщено інформацію, присвячену *українській художній культурі*. Зокрема, на сторінках сайту <http://www.artsmaidan.kiev.ua> «ArtsMaidan» – галерея сучасного українського мистецтва» розміщено твори сучасних українських митців on-line у жанрах живопису, графіки, скульптури, кераміки, портрету і натюрморту, декоративно-прикладного мистецтва. На сайті www.heritage.com.ua

«Українська спадщина» можна знайти матеріали з архітектури (дослідження, реставрація, публіцистика, архітектори) та краєзнавства (заповідники).

Сайт www.artofukraine.com «Art Of Ukraine – сучасне мистецтво українських художників» містить інформацію про сучасних українських художників (біографії, творчість, галерея творів). Цікаві матеріали про історичні архітектурні пам'ятки України (Софійський собор, Андріївську церкву, Золоті Ворота, Кирилівську церкву в Києві, Судацьку фортецю в Криму) розміщено на сайті www.sophia.org.ua «Софія Київська – національний заповідник». Про пам'ятки архітектури, історії та монументального мистецтва України (їх опис, ретроспективні та сучасні зображення, фотографії, класифікація пам'яток за стилем та статусом) розповідає сайт www.oko.kiev.ua «ОКО – архітектура і краєзнавство України». Київську віртуальну художню галерею розміщено на сайті <http://art-gallery.kiev.ua>, де подано інформацію про київські художні музеї та Михайлівський собор, а також розміщено біографії сучасних українських художників, галерею їхніх робіт.

Сайт <http://prostir.museum/museums/ua/> пропонує загальні відомості про музеї України, які систематизовані за регіонами та типами колекцій Сайти, присвячені українському музичному мистецтву: <http://spiv.org.ua/> Назва: **Хоровий спів в Україні**. На сайті – інформація про хоровий спів в Україні, видатних хорових композиторів, диригентів, хормейстерів, регентів, хори; новини

хорового життя; хорові фотогалереї, аудіогалереї, відеогалереї; анонси хорових подій тощо.

Сайт <http://folk.org.ua/> Назва: **Українська Автентична Музика**. Присвячений темі збереження унікальної народної музичної спадщини України.

Сайт <http://kobzari.org.ua/> Назва: **Національна спілка кобзарів України. Кобзарі сучасності**. Це – офіційний сайт Національної спілки кобзарів України. Тут можна знайти музичні записи, ноти та іншу інформацію про кобзарство.

Сайт <http://gomin.uazone.net> Назва: "Гомін" – архів української народної пісенності.

ПОЗАКЛАСНА РОБОТА ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Сьогодення вимагає забезпечення високого рівня культури, освіченості й вихованості громадянина України, здатного на основі потреб життя і досвіду українського народу, досягнень світової культури творчо вирішувати власні і державні проблеми та на краще змінити власне життя та життя країни.

В українському суспільстві на сьогодні спостерігаються протиріччя між проблемами, формування духовно-моральної особистості та реаліями повсякденного життя.

ЗМІ, які є складовою духовної культури суспільства, на сучасному етапі не стали носієм духовності. Деструктивний характер має також і дозвіллева сфера життєдіяльності молоді, у якій перевага надається масовим розважальним формам.

Для нейтралізації негативних впливів необхідно задіяти весь комплекс інноваційної педагогічної інфраструктури, підвищити якість змісту навчально-виховного процесу та естетичного впливу (естетику предметного, соціально-педагогічного середовища, позашкільного довкілля, мистецькі контакти з професійними і самодіяльними творчими колективами тощо). Художньо-естетичне виховання в даному контексті, крім навчальних, виховних, розвиваючих функцій, виконуватиме роль превентивної функції.

«Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах» та «Комплексна програма художньо-естетичного виховання у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах», у якій враховано найкращі традиційні та інноваційні тенденції художньо-естетичної освіти, засвідчили визначальну роль мистецтва, яке вбирає в себе емоційно-естетичний досвід поколінь і втілює ціннісне ставлення до світу, має виняткові можливості виховного впливу на людину і є засобом для виховання моральності, патріотичних почуттів, громадянської позиції.

Значну увагу слід приділити організації продуктивного, доцільного, змістовного дозвілля, формуванню комунікативної культури. При організації сфери дозвілля треба враховувати естетичні інтереси і смаки учнів, щоб успішно їх скеровувати, використовувати цікаві традиційні і нові нестандартні форми спілкування за допомогою мистецтва (мистецькі ігри, театралізовані дійства, різноманітні шоу тощо). Інакше кажучи, необхідно більш активно використовувати естетико-виховні можливості музичного мистецтва (і мистецтва взагалі), які забезпечують компетентнісний і творчий розвиток учнів.

УЧАСТЬ ВЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ФЕСТИВАЛЯХ ТА КОНКУРСАХ

Всеукраїнський конкурс «Учитель року» – 2013

Всеукраїнський конкурс «Учитель року» – це один із способів привернути увагу громадськості до педагогічної професії, вчительства та проблем сьогодення в освіті. Його проведення – це цілеспрямований, систематичний пошук унікальних сучасних творчих здобутків. У ньому беруть участь не просто чудові педагоги, а яскраві особистості, чий досвід і спродвижницька праця дають можливість з оптимізмом дивитись у майбутнє нашої держави. У період реформування освіти роль

учителя в навчально-виховному процесі має бути переосмислена кожним. Конкурс допомагає краще зрозуміти і усвідомити значимість цієї професії в житті країни та її майбутніх будівників, нинешніх школярів, систематизувати надбане щоденною кропіткою працею, зробити крок до педагогічної зрілості.

Раз на чотири роки у всеукраїнському конкурсі «Учитель року» оголошується номінація «Музика». Вперше вчителі музичного мистецтва взяли участь у цьому конкурсі у 2001 році. За 12 років участі в цікавому й складному творчому професійному вчительському випробуванні Миколаївщина має певні досягнення: 2001 рік – Абсолютний переможець (Петрова І. Я., учитель музичного мистецтва Миколаївського муніципального колегіуму Миколаївської міської ради); 2005 рік – Лауреат ІІІ, всеукраїнського етапу (Кібалова Т. В., учитель музичного мистецтва Миколаївського спеціалізованого НВК для дітей зі зниженим зором Миколаївської міської ради); 2009 рік – Дипломант ІІІ, всеукраїнського етапу (Семенов С. В., учитель музичного мистецтва Куйбишівської ЗОШ І–ІІІ ступенів Веселинівської районної ради).

У 2012 – 2013 навчальному році вчетверте відбудеться **Всеукраїнський конкурс «Учитель року» в номінації «Музика»**. Методистам районних (міських) методичних кабінетів, головам районних (міських) методичних об'єднань вчителів музичного мистецтва слід провести плідну роботу щодо підготовки вчителів музичного мистецтва до участі в конкурсі, адже минулий конкурс висвітлив проблеми фахової компетентності вчителя музичного мистецтва (недосконале володіння музичним інструментом, недосконалі вокальні, диригентські уміння). Слід також звернути увагу на рівень знань учителя музичного мистецтва стосовно змісту програми з музичного мистецтва, методики викладання предмета, уміння моделювати уроки за принципами педагогіки мистецтва, використання інноваційних музично-педагогічних технологій, розвитку творчості, креативності та загальну ерудицію вчителя музичного мистецтва.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

З метою удосконалення викладання мистецьких дисциплін слід посилити увагу до змісту, творчих та виховних аспектів, інформативної та комунікативної спрямованості навчального процесу, формування пізнавальних, креативних, мистецьких компетентностей школярів. Поряд зі зменшенням репродуктивних методів навчання, необхідно всебічно сприяти створенню умов для особистісно-орієнтованого підходу до навчання та виховання учнів на уроках музичного мистецтва. Першочергову роль у цих процесах відіграє сприймання та інтерпретація мистецьких творів на уроках музичного мистецтва (як у початковій, так і в основній школі), що формують в учня образне й узагальнене сприйняття світу, усвідомлення власного місця в ньому, розширює кругозір, збагачує словниковий запас, розвиває комунікативні здібності.

На уроках музичного мистецтва посилити увагу до практичної музично-творчої та виконавської діяльності учнів, яка є засобом втілення загальнолюдських та естетичних цінностей в особистісні (і в цьому її головна роль на уроках музичного мистецтва). Розвиток особистісних якостей учнів на уроках музичного мистецтва має ґрунтуватися на формуванні основних компетенцій:

- когнітивних (пізнавальних);
- креативних (творчих);
- методологічних (розвиток понятійно-логічного мислення, здатність до самоаналізу та самооцінки);
- комунікативних (розуміння почуття інших людей, бачень і розумінь дійсності через розуміння мови мистецтва);
- світоглядних (сприйняття цілісної картини світу, здатність цінувати національну самобутність і культурну спадщину України).

Найважливішим завданням при вивченні музики учнями початкової школи є навчання їх не тільки спостерігати і емоційно сприймати те, чи інше явище, тобто не лише слухати і чути музику, але й роздумувати про неї, висловлювати свої думки й враження. Не менш важливим є встановлення природних зв'язків

між шкільними заняттями музикою та позашкільним життям учнів.

У наступному навчальному році слід приділити увагу таким напрямкам діяльності:

- підвищення професійної та фахової майстерності учителя музичного мистецтва,
- ефективність особистісно зорієнтованих технологій та методик навчання;
- удосконалення контрольної-оцінювальної діяльності вчителя;
- реалізація допрофільної підготовки учнів.

З метою реалізації завдань навчальної програми з музичного мистецтва та їх доповнення щодо посилення практичної спрямованості навчально-виховного процесу доцільно активізувати та вдосконалити інтеграцію навчальної діяльності в позакласну та позашкільну творчу діяльність учнів, організувати відвідування музичних театрів, філармоній, концертних залів, літературних та художніх музеїв. Також важливим є вивчення і відтворення елементів народних обрядових свят із урахуванням регіональних особливостей, умов та місцевих традицій, яка є засобом втілення загальнолюдських та естетичних цінностей в особистісні (і в цьому її головна роль на уроках музичного мистецтва).